

HETUTATTVOPADESA^{१५४२}

OF

JITĀRI

RECONSTRUCTED SANSKRIT TEXT
WITH
THE TIBETAN VERSION

By
DURGACHARAN CHATTOPADHYAYA, M. A.
Premchand Roychand Scholar
Lecturer in Sanskrit, Bethune College, Calcutta

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA
1939

Printed by
J C Sarkhel at the
CALCUTTA ORIENTAL PRESS Ltd
9 Panchanan Ghosh Lane
CALCUTTA

DEDICATED
TO
DR SYAMAPRASAD MOOKERJEE
M A B L D LITT M L A , BARRISTER AT LAW
WITH RESPECT AND GRATITUDE

CONTENTS

	<i>Page</i>
Preface	v
Abbreviations	vii
Introduction	ix
Analysis	xiii
Part I, Reconstructed Sanskrit Text	1
Part II, Tibetan Text	25
Part III, Notes	65

PREFACE

I venture to present herewith the text of the *Hetutattva padēśa*, a treatise on Buddhist Nyāya, in its Sanskrit version as reconstructed by me from the Tibetan translation of the work, as well as a critical edition of the latter. The Tibetan text is prepared by the collation of the xylographs of the Tanjur in their Narthang and Peking editions. The xylographs are further referred to as NX (Narthang edition of the xylograph) and PX (Peking edition of the xylograph), X indicates both the xylographs. The references to folios and lines in the printed text are according to the Narthang edition (Mdo Ze, folios, 344^a 354^a, Cordier *Catalogue du Fonds tibétain*, III, p. 545). For the Narthang edition I have used the xylographs belonging to the Visvabharati, the Calcutta University, and the Royal Asiatic Society of Bengal. The collation with the Peking edition in the Bibliothèque Nationale, Paris was kindly made for me by Mlle Lalou, which was arranged by the late Prof. Sylvain Lévi and Dr. Prabodh Chandra Bagchi of the Calcutta University. To all of them I owe a deep debt of gratitude.

The work was originally undertaken while I was working as a Research Student (1927) in the Visvabharati, Santiniketan under the inspiring guidance of Pandit Vidhushchharn Bhattacharya. It was completed during the first year of my tenure of the Government of Bengal Research Scholarship (1928-29) in the Royal Asiatic Society of Bengal. In

this connection I take the opportunity of recording my grateful thanks to its General Secretary, Mr Johan Van Manen, C I E. My respectful thanks are also due to my revered Ācarya, Dr Satkari Mukherji, M A , Ph D of the Calcutta University, who elucidated to me many a knotty point in the text

I am also indebted to my teacher, Prof Mohanmohan Mukherji, M A of Asutosh College and to my friends Mr Gopinath Bhattacharya, M A , P R S of Sanskrit College and Mr Satindra Kumar Mukherji, M A , as well as to Lama Lobzang Mingyur Dorje the Tibetan Instructor of the Calcutta University, who helped me in various ways in connection with the work

The present work may not be an outstanding contribution in itself, but it has at least this much importance to me that it serves as a humble token of my obligations to the two great institutions the Visvabharati which offered me the first opportunity of being initiated into Tibetan studies, and my *Alma Mater*, the University of Calcutta which has included the work among its publications

BETHUNE COLLEGE
May, 1939

DURGACHARAN GHATTOPADHYAYA

ABBREVIATIONS

BC	Bodhicaryāvatāra with Pañjikā, Bibliotheca Indica
HIL	History of Indian Logic by Vidyābhūṣana, Calcutta University.
NB	Nyāyabindu, Bibliotheca Buddhica
NM	Nyāyamañjarī, Vizianagram Sanskrit Series.
NP	Nyāyapraveśa, Part II, Gackwad's Oriental Series
NS	Nyāyasūtra, Chowkhamba Sanskrit Series.
NSR	Nyāyasāra, Bibliotheca Indica.
NV	Nyāyavārttika, Chowkhamba Sanskrit Series.
NVT	Nyāyavārttikatātparayatikā, edited by Pandit Rājeśvara Śāstri Drāvida, Chowkhamba Sanskrit Series
PB	Prāśastapādabhāṣya, Vizianagram Sanskrit Series
PM	Pramānamimāṃsā, Arhatamataprabhākara Series.
PN	Pramānanirnaya, Mānikacandagambaragranthamālā
PNT	Pramānanayatatvālokālamkāra, Yaśovijaya-jainagranthamālā
PS	Parīkṣāmukhasūtra, Bibliotheca Indica
SDS	Saddarśanasamuccaya with Gunaratna's Tarkarahasya dipikā, Bibliotheca Indica.
SDS	Sarvadarśanasamgraha, Bhandarkar Oriental Research Institute.
SS	Śikṣāsamuccaya, Bibliotheca Buddhica.
TS	Tattvasamgraha, Gackwad's Oriental Series
VB	Vātsyāyanabhāṣya, Chowkhamba Sanskrit Series.
VP	Vaiśeṣika Philosophy by H. Ül.

INTRODUCTION

The *Hetutattvopadeśa*, called in Tibetan *Glan tshigs kyi de k'ho na ñid bstan pa* is a small treatise on Buddhist logic. As has been the case with most of the Buddhist Nyāya texts, the Sanskrit original of the *Hetutattvopadeśa* has not yet been found and until any manuscript of it is discovered, it can be taken as lost. But fortunately for us the work has been preserved in Tibetan translation which, as is well known, has saved from oblivion an immense mass of Indian literature.

From the colophon of the Tibetan translation, it appears that *Jetāri* was the author of the original work and it was translated into Tibetan by the Indian Pandita *Kumarakalasa* in collaboration with a Tibetan interpreter *Bhikṣu Śākya prabha* (*Lo tsa ba dge slon Śākya hod*). As for the name *Jetāri*, we would prefer to change it to *Jitāri* as given in the colophon of the *Jātinirākṛti*, a Nyaya tract in Sanskrit ascribed to him (*Jātinirākṛti* of *Jitāri* by Prof. G. Tucci, Ph.D., *Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute* Poona, Vol. XI, pp. 54 ff.).

Jitāri, was a great Buddhist teacher and received the title of *Pandita* of the *Vikramasīlā* University from King *Mahāpāla*. Being thus a contemporary of *Mahāpāla* who reigned up to 940 A.D. as well as of *Dipankara* born in 980 A.D., whom he taught in his young age, *Jitāri* may be placed in the latter half of the 10th Century (HIL, p. 337). It is difficult to ascertain with exactness the amount of his literary contributions,

but on the authority of the Tanjur the authorship of several Nyāya and Tantra treatises is fathered upon him. Besides the *Hetutattvopadeśa*, two other logical treatises of him are also apparently in their original Sanskrit, but are extant in their Tibetan translations, one of them being *Dharmadharmavinīścaya*, in Tibetan *Chos dan chos can glan la dbab pa*, and the other, *Balavatārataṭṭva* in Tibetan *Byis pa hyug pañi rtog ge*, contained in the Tanjur (Cordier Catalogue du Fonds tibétain, Vol III, pp 454-455).

The *Hetutattvopadeśa* is a short catechism rather than a comprehensive work on Buddhist logic. The introductory verse, which is common to it as well as NP, suggests that it has been written in the manner of the latter. The problems have been classified in *sādhana* (demonstration), *duśana* (refutation) *pratyakṣa* (perception) and *anumāna* (i.e. *svārthānumāna*—inference for one's own sake) along with their fallacies. While noticing the work in his HIL (p. 337) Dr. Vidyabhusana says that the title *Hetutattvopadeśa* signifies 'instruction on the real nature of the middle term in a syllogism'. But this is evidently an oversight as our text sets out to discuss the problems which cover almost the entire scope of any work on logic. *Hetu* is here used in the wider sense of reasoning or logic in general (cf. *hetusāstra* in Manu, II 11) and not in the special sense of the mark (*linga*) or the middle term of a syllogistic reasoning.

Jitārī coming as he does after Dinnāga and Dharmakīrti has been influenced by both of them. By taking *kalpana* in the sense of the association of an object with name (*nāma*) 'universal (*goti*) and the like and adding *abhrānta* he combines the views of both Dinnāga and Dharmakīrti.

kīrti in his definition of *pratyakṣa* (see §§ 90 & 92, Text and Notes). Corresponding to *dharmaviśeṣaviparītasādhana* in NP, § 37 *Jitārī* mentions *dharmisvarūpaviparītasādhana* (§ 51) as a kind of *viruddha hetvābhāsa*. On this point he does not follow *Dharmakīrti* who criticizes *Dīnnāga*'s recognition of this fallacy as a distinct kind under the name of *istavyāghātākṛd viruddha* (NB., III. 89 ff.) As opposed to *Dīnnāga* but following *Dharmakīrti* (NB, III. 112 ff.) *Jitārī* does not like to reckon *viruddhāvayabhicārin* as *hetvābhāsa* (§ 55). The total number of fallacies, according to *Jitārī*, is fifty, *pakṣābhāsas* being eight, *hetvābhāsas* twentyfour, and *dṛṣṭāntābhāsas* eighteen. In illustrating fallacies he has thus surpassed both *Dīnnāga* and *Dharmakīrti* and evinced a fondness for analysis and details. One would, however, be amused to know that some Buddhist logicians elaborated a scheme of 'Ten Thousand Fallacies' (Sugiura. *Hindu Logic as preserved in China and Japan*, p. 59).

It may be noted here that some of the examples of fallacies given by the Buddhist logicians represent the doctrines of the rival schools, introduced for the purpose of exposing their fallacious character. Moreover, there are some stock examples of reasoning, both valid and invalid, to be met with equally in the writings of the Buddhist, Jaina, and Brahmanic logicians. Thus the example of *lokaviruddha pakṣābhāsa* can be found in NP, NV, and PS (see Notes § 15, *infra*). So also the stock proposition, 'Sound is non-eternal, because it is produced' (*śabdo 'nityah kṛtakatvāt*) has been commonly used by most of the logicians.

One thing worth noting is that instead of the four kinds of *pratyakṣa* (perceptual cognition) as in NB, Jī t ā r ī enumerates only three *indriyāñāna*, *śoasamvedana* and *yogijñāna*. His omission of *manovijñāna* is significant. He rejects it probably on the ground that it is based more on authority (*siddhāntaprasiddha*) than on logic (*pramāṇaprasiddha*), see Notes § 94, *infra*.

Jī t ā r ī criticises the *purvavat*, *śesavat* and *sāmānyatodrsta* inferences as found in NS (I 1 5) on the ground of the absence of invariable concomitance between the *probans* and the *probandum* based on the relation of causality or identity (*tesām tādātmyatadut patti lakṣanena pratibandhabhavaḥ*, § 103). This criticism reminds one of what has been set up as the *purvapakṣa* by the author of NS in course of his discussions on the validity of inferential argument (NS II 1 37-38).

The text on the whole represents the position of logic as interpreted by Dinnāga and Dharmakīrti: the two doyens of Buddhist logic and philosophy.

ANALYSIS OF THE TEXT

- [illegible]

One thing worth noting is that instead of the four kinds of *pratyakṣa* (perceptual cognition) as in NB, J i t ā r i enumerates only three *indriyāñāna*, *svasamvedana* and *yogijñāna*. His omission of *manovijñāna* is significant. He rejects it probably on the ground that it is based more on authority (*siddhāntaprasiddha*) than on logic (*pramānaprasiddha*), see Notes § 94, *infra*.

J i t ā r i criticises the *pūrvavat*, *śeṣavat* and *sāmānyatodṛṣṭa* inferences as found in NS (I 1 5) on the ground of the absence of invariable concomitance between the probans and the probandum, based on the relation of causality or identity (*tesām tādātmyatadutpattilakṣanena pratibandhābhāvat*, § 103). This criticism reminds one of what has been set up as the *pūrvapakṣa* by the author of NS in course of his discussions on the validity of inferential argument (NS II 1 37-38).

The text on the whole represents the position of logic as interpreted by D i n n ā g a and D h a r m a k ī r t i the two doyens of Buddhist logic and philosophy.

ANALYSIS OF THE TEXT

- [illegible]

- [illegible]

- § 43 ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ଶୁଦ୍ଧିକାରୀ ■ ଉତ୍ତମ ଧର୍ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶକ୍ତି ଯେ ଶିକ୍ଷା ଧରି
ଶୁଦ୍ଧିକାରୀ ଯେ ଗୁରୁ ଧରି, ସଦ୍‌ଗୁଣସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧିକାରୀ ।
- § 44 ହେଉ ଶୁଦ୍ଧିକାରୀ ଧରି ହେଉ ଧର୍ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧରି, ସଦ୍‌ଗୁଣସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧରି ।
- § 45 ହେଉ ଶୁଦ୍ଧିକାରୀ ଧରି ଧରି, କେବଳାନ୍ତରାୟ ।
- § 46 ହେଉ ଧରି ଧରି, କେବଳାନ୍ତରାୟ ।
- § 48 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି, ବିଷୟ ହେଉ ।
- § 49 50 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି, ଧର୍ମସାଧନ
ସାଧନ ।
- § 51 52 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି, ଧର୍ମସାଧନ
ସାଧନ ।
- § 53 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି ଧରି, ଧର୍ମସାଧନ
ସାଧନ ।
- § 55 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି, ବିଷୟସାଧନ ।
- § 57 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି ଧରି, ସାଧନସାଧନ ।
- § 58 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି, ସାଧନସାଧନ ।
- § 59 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି, ସାଧନସାଧନ ।
- § 60 ଧର୍ମ ଧରି ଧରି ଧରି, ସାଧନସାଧନ ।

- § 61. བུའུ་བར་བྱ་བའི་ཆོས་ལ་གྲེ་ཆོས་རྩ་བ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 62. བུའུ་བར་བྱེད་བའི་ཆོས་ལ་གྲེ་ཆོས་རྩ་བ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 63. ཆོས་གཉི་ག་ལ་ གྲེ་ཆོས་རྩ་བ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 65. ཆོས་སྤྲུ་འགྲོ་བ་མེད་པ་, འཇམ་མཚན་ །
- § 66. ཆོས་སྤྲུ་འགྲོ་བ་མ་བཟུང་པ་, འཇམ་མཚན་འཇམ་མཚན་ །
- § 67. ཆོས་སྤྲུ་འགྲོ་བ་ཕྱིན་ཅི་ཡོད་པ་, བྱིན་ཅི་ཡོད་པ་ །
- § 69. ཆོས་མི་སྤྲུ་བའི་ དཔེ་ལྟར་སྤྲུ་བ་, བྱིན་ཅི་ཡོད་པ་ །
- § 70. བུའུ་བར་བྱ་བ་ཆོས་ལ་མེད་པ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 71. བུའུ་བར་བྱེད་བ་ཆོས་ལ་མེད་པ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 72. གཉི་ག་ ཆོས་ལ་མེད་པ་, འཇམ་མཚན་ །
- § 74 བུའུ་བར་བྱ་བ་ཆོས་ལ་མེད་པ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 75. བུའུ་བར་བྱེད་བ་ཆོས་ལ་མེད་པ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 76. གཉི་ག་ཆོས་ལ་མེད་པ་, སྤྲིག་སྤྲིག་མཁའ་མཁའ་ །
- § 78. ཆོས་ལ་མེད་པ་, འཇམ་མཚན་ །
- § 79. ཆོས་ལ་མ་བཟུང་པ་, འཇམ་མཚན་འཇམ་མཚན་ །
- § 80. ཆོས་ལ་ཕྱིན་ཅི་ཡོད་པ་, བྱིན་ཅི་ཡོད་པ་ །

PART I
RECONSTRUCTED
SANSKRIT TEXT

हेतुतत्त्वोपदेशः

मञ्जुश्रीकुमारभूताय नमः

१. साधनं दूषणं चैव साभासं परसंविदे ।

प्रत्यक्षमनुमानं च साभासं त्वात्मसंविदे ॥

अयं शारत्तार्थसंग्रहः ॥

२. वादिना स्वयं साधयितुमिष्टोऽर्थः साध्यः । येन साध्यते तत्साधनम् ॥

३. हेतोस्तैरूप्यमुच्यते । किं पुनस्तत्त्रैरूप्यम् । पक्षे सत्त्वमेव प्रथमं रूपम् । सपक्ष एव सत्त्वमिति द्वितीयं रूपम् । विपक्षे [च] असत्त्वमेव निश्चितमिति तृतीयं रूपम् ॥

४. तत्र पक्षः प्रसिद्धो धर्मी प्रसिद्धविशेषणेन विशिष्टः स्वयं साधयितुमिष्टः प्रत्यक्षाद्यविरुद्धः । यथा धर्मी शब्दोऽ-

नित्य इति विशेषणेन विशिष्टः साध्यः । कृतकत्वादिति हेतु-
र्भवतीति ॥

५. कः पुनः सपक्षः । साध्यधर्मसामान्येन समानः
सपक्षः । यथा घटादिरिति ॥

६. को हेतोर्विपक्षः । यत्र साध्याभावाद्देत्वभावो निश्चयेन
प्रदर्श्यते । यथाकाशादिः ॥

७. स्वरूपहेतुप्रदर्शनेन परावगमनिमित्तं कृतः प्रयोगः
परार्थानुमानमित्युच्यते । यथा शब्दोऽनित्य इति पक्षवचनम् ।
कृतकत्वादिति हेतुवचनम् । घटादिवदिति सपक्षवचनम् ।
आकाशादिवदिति विपक्षवचनम् ॥

८. स पुनर्द्विविधो दृश्यते । साधर्म्येण वैधर्म्येण च ॥

९. तत्र साधर्म्येण तावत् । यत्कृतकं तत्सर्वमनित्यं
दृष्टम् । यथा घटादिः । शब्दोऽपि कृतक इति ॥

१०. वैधर्म्येणाप्यनित्यत्वाभावे कृतकत्वाभावः । यथा-
काशादिः । शब्दस्तु कृतक इति ॥

११. कः पुनः पक्षाभासः । पक्षाभासो वस्तुतो न पक्षः ।
प्रत्यक्षदिविरोधादयं पक्षाभासः ॥

१२. यथा धूमादिर्धर्मी बुद्धिमद्देतूत्पन्नः साध्य इति प्रत्यक्ष-
विरुद्धः पक्षाभासः । प्रत्यक्षतो बह्वेधूमोत्पत्तिदर्शनात् ॥

१३. अनुमानविरुद्धो यथा । वेदवचनं धर्म्यपौरुषेयमिति
साध्ये शब्दः प्रयत्नानन्तरीयक इति पौरुषेयत्वस्य सिद्धेः ॥

१४. स्ववचनविरुद्धो यथा । अनुमानं न प्रमाणमिति ।
परावगमाय वाक्यप्रयोगः परार्थानुमानमिति निर्देशात् ॥

१५. लोकविरुद्धो यथा । शुचि नरशिरःकपालं प्राप्यङ्गत्वाच्च
छङ्खशुक्तिवदिति ॥

१६. प्रतीतिविरुद्धो यथा । यद् यावत्कालस्यायि [तत्]
अनित्यम् । 'यद्यावत्कालस्यायि [तत्] सर्वं नित्यमिति
लौकिकप्रतीतिः ॥

१७. अप्रसिद्धविशेषणो यथा । वैशेषिकस्य सांख्यं प्रति
शब्दो विनाशीति ॥

१८. अप्रसिद्धविशेष्यो यथा । सांख्यस्य बौद्धं प्रत्यात्मा
चेतन इति साध्यम् ॥

१९. अप्रसिद्धोभयो यथा । वैशेषिकस्य बौद्धं प्रति सम-
वायिकारणमात्मेति कायः स्थिरस्वभाव इति वा ॥

२०. पक्षाभासा उक्ताः ॥

२१. कीदृशो हेत्वाभासः । यो हेतुरिवाभासते न तु हेतुत्वेन
सिध्यति ॥

२२. हेत्वाभासस्त्रिविधः । असिद्धो विरुद्धोऽनैकान्तिकश्च ॥

२३. तत्र पक्षासिद्धेरसिद्ध इति हेत्वाभासः ॥

२४. पक्षे सपक्षे चासन् विपक्षे च सन् [यः] स विरुद्ध
इति हेत्वाभासः साध्यविपरीतसिद्धेः ॥

२५. सपक्षविपक्षयोरुभयोर्भावेऽभावे वा संशये वा-
सिद्धप्रतिबन्धो यो हेतुः सोऽनैकान्तिको हेत्वाभासः । वादि-
प्रतिवादिभ्यां साधयितुमिष्टस्यैकान्तेनासिद्धेः ॥

२६. उभयासिद्धो यथा । शब्दस्यानित्यत्वे साध्ये हेतुश्चा-
क्षुप्तत्वं वादिप्रतिवादिनोरसिद्ध इति ॥

२७. चेतनस्तद्वृत्तिरिति साध्ये सर्वत्वगपहरणे मरणादिति
हेतुः प्रतिवादिनं बौद्धं प्रत्यसिद्ध इति प्रतिवाद्यसिद्धश्चित्तादि-
निरोधस्य बौद्धस्येष्टत्वात् ॥

२८. अचेतनाः सुखादय इति साध्ये उत्पात्तिमत्त्वादिति
हेतुः सांख्यस्य स्वयं वादिनोऽसिद्ध इति वाद्यसिद्धः ॥

२९. वैशेषिकेण प्रतिवादिनं बौद्धं प्रति पृथिव्यादिर्धर्मी कार्य
इति साध्यं एकैकक्षणवदन्यान्योत्पादादिति वादिनः स्वयमसिद्धः ।
सिद्धेऽप्युत्पाद एकैकक्षणवदन्यान्योत्पादासिद्धेः ॥

३०. पक्षैकदेशासिद्धो यथा । चेतनास्तरवः स्वापादिति हेतु-
श्चन्द्रने वादिनः स्वयं पक्षैकदेशेऽसिद्धः । न हि सर्वे वृक्षा रात्रौ
पत्रसंकोचभाजः ॥

३१. एवमेव क्षित्यादिर्धर्मी बुद्धिमज्जात इति साध्ये कार्य-
मिति हेतुर्बौद्धं प्रत्यसिद्धः प्रत्यक्षानुपलम्भाभ्यां कार्यकारणसम्बन्ध-

सिद्धस्वरूपेण क्षित्यादीनां सिद्धेः । वासमोजनादिसिद्धिरिति चेत्तदा पक्षैकदेशसिद्धिः ॥

३२. संदिग्धासिद्धौ यथा । यदीह धूमः स्यादत्र वह्निः स्यादिति साध्ये हेत्वनिश्चयात् ॥

३३. संदिग्धधर्म्यासिद्धौ यथा । एष्वनेकेषु निकुञ्जेषु कस्मिंश्चिन् निकुञ्जे मयूर इति साध्ये केकायितादिति हेतुरिति ॥

३४. धर्म्यासिद्धावप्यसिद्धौ यथा । धर्म्यात्मा सर्वव्यापीति साध्ये सर्वत्रोपलभ्यमानगुणत्वादिति हेतुरिति ॥

३५. नवैतेऽसिद्धा हेत्वाभासाः ॥

३६. कीदृशः पुनरनैकान्तिको हेत्वाभासः । उच्यते ।

३७. यथा शब्दस्य नित्यत्वादिके धर्मे साध्ये प्रमेयत्वादिति हेतुः सपक्षविपक्षयोः सर्वत्र वर्त्तमानः साधारणोऽनैकान्तिक इति ॥

३८. एवं शब्दो नित्य इति साध्ये श्रावणत्वादिति हेतुः सपक्षे विपक्षे चावृत्तेरसाधारणोऽनैकान्तिकः ॥

३९. एवं शब्दस्याप्रयत्नानन्तरीयकत्वे साध्येऽनित्यत्वादिति हेतुः सपक्षैकदेशवृत्ति विपक्षव्याप्यनैकान्तिकः । अप्रयत्नानन्तरीयकस्य शब्दस्य सपक्षः विद्युदाकाशादिः । तत्र सपक्षैकदेशे विद्युदादायनित्यत्वं वर्त्तते । नाकाशादौ । विपक्षाः प्रयत्नानन्तरीयकादयः सर्वे । तेषु सर्वेष्वस्ति ॥

४०. एवं शब्दस्य प्रयत्नानन्तरीयकत्वे साध्येऽनित्यत्वादिति हेतुः घटादौ सर्वत्र [विद्यते] । अप्रयत्नानन्तरीयको विपक्षः पुन विद्युदाकाशादिः । तत्रैकदेशे विद्युदादौ वर्त्तते नाकाशादौ । तस्मादयं विपक्षैकदेशवृत्तिः सपक्षव्याप्यनैकान्तिको हेतुः ॥

४१. उभयपक्षैकदेशवृत्तिरनैकान्तिको यथा । धर्मी शब्दो नित्य इति साध्येऽमूर्त्तत्वादिति हेतुः । परमाण्वाकाशादिः सपक्षः । तत्र सपक्षैकदेश आकाशेऽमूर्त्तत्वं विद्यते न परमाणौ परमाणूनां मूर्त्तत्वात् । घटसुखादिरनित्यो विपक्षः । तदेकदेशे सुखादौ विद्यते न घटादाविति ॥

४२. एवं संदिग्धविपक्षव्यावृत्तिः सपक्षव्याप्यनैकान्तिको हेतुर्यथा । कपिलादि धर्म्यसर्वज्ञ इति साध्ये वक्तृत्वादिति

हेतू रथ्यापुरुषादौ सपक्षे विद्यते विपक्षे सर्वज्ञे संदिग्धः । सर्वज्ञ-
स्यातीन्द्रियत्वाद्वक्तृत्वमस्ति न वेति संदेहः ॥

४३. एवं संदिग्धसपक्षवृत्तिर्विपक्षव्याप्यनैकान्तिको हेतु-
र्यथा । ऋषभवर्धमानादि धर्मा सर्वज्ञ इति साध्ये केवलशास्त्र-
कर्तृत्वादिति हेतुः सपक्षे सर्वज्ञे संदिग्धः । सर्वज्ञस्यातीन्द्रियत्वात्
केवलशास्त्रकर्त्तरि संदेहः । विपक्षे आदावसर्वज्ञेऽस्तीति ॥

४४. अन्यव्यतिरेकयोः संदेहेऽनैकान्तिको हेतुर्यथा ।
जीवच्छरीरं सात्मकं प्राणादिमत्वादिति हेतुः । जीवच्छरीरसम्यन्धी
प्राणादिः सात्मको निरात्मको वा वर्त्तमानो व्यावृत्तो वेत्यनिश्चयः ॥

४५. ततः केवलान्वयी हेतुर्दृष्टान्ताभावात् ॥

४६. एवं द्वितीयोऽपि केवलव्यतिरेकी । जीवच्छरीरमिदं न
निरात्मकं प्राणाद्यभावप्रसङ्गादिति । दृष्टान्ताभावादन्वयस्या-
निश्चयो व्यतिरेकस्य च निश्चय इत्ययं संदिग्धो हेतुः ॥

४७. एते दशानैकान्तिकहेत्वाभासा उदाहृताः ॥

४८. विरुद्धा हेत्वाभासाः कीदृशाः ॥

४९. यथा धर्मी शब्दो नित्य इति साध्यधर्मः । कृतकत्वादाकाशादिवदित्ययं हेतुर्घटादौ विपक्ष एव विद्यते न सपक्षे ॥

५०. एवं धर्मी शब्दो नित्य इति साध्ये प्रयत्नानन्तरीयकत्वादिति हेतुः सपक्ष आकाशादौ नास्ति घटादावेकदेशेऽस्ति विद्युदादौ नास्तीति । इमौ द्वौ हेतू धर्मस्वरूपविपरीतसाधनौ ॥

५१. धर्मिस्वरूपविपरीतसाधनो द्विविधो यथा । एते चक्षुरादयः परार्थ इति साध्यधर्मः संघातत्वादिति हेतुः शयनासनादिवदिति सपक्षनिर्देशः । अयं हेतुर्यथा चक्षुरादेः पाराध्यं साधयति तथा संहतत्वमपि परस्य साधयति । शयनासनादेः संहतदेवदत्तादिपरार्थत्वदर्शनात् ॥

५२. धर्मिस्वरूपविपरीतसाधनो यथा । धर्म्यादिबुद्धिमतः कारणाद्रुत्पद्यत इति साध्ये साश्रयत्वादिति हेतुः । घटादिवदिति सपक्षनिर्देशः । यथानेन हेतुना बुद्धिमद्हेतुतो जातत्वं साध्यते तथा बुद्धिमतकर्तुः साश्रयत्वमपि साध्यते ॥

५३. धर्मिविशेषविपरीतसाधनो यथा । वैशेषिकेण योगा-

चारं प्रति धर्म्यात्मा चेतन इति साध्ये विज्ञानाधिष्ठानादिति हेतु-
र्यथाचेतनमात्मानं चेतनं साधयति तथायं हेतुरनित्यमपि
साधयति विज्ञानस्यानित्यत्वात् ॥

५४. पञ्चभिरेतैर्विरुद्धा हेत्वाभासाः प्रदर्शिताः ॥

५५. विरुद्धाव्यभिचारी कुत्रापि हेतुदोषो न भवतीति
तस्योदाहरणोपन्यासो न युक्तः । उदाहरणमुच्यते चेत् । यत्सर्व-
देशावस्थितैः स्वसम्बन्धिभिर्युगपदभिसम्बध्यते तत्सर्वगतम् ।
यथाकाशम् । सर्वदेशावस्थितैः स्वसम्बन्धिभिर्युगपत् सामान्य-
मभिसम्बद्धमिति पैलुकस्य स्वभावहेतुप्रयोगः । द्वितीयोऽपि
प्रयोगः पैठरस्य । यदुपलब्धिलक्षणप्राप्तं सद्यत्र नोपलभ्यते
न तत् [तत्र] अस्ति । तद्यथा कस्मिंश्चिदेशेऽविद्यमानो
घटः । नोपलभ्यते [च] उपलब्धिलक्षणप्राप्तं सामान्यं
व्यक्त्यन्तरालेष्विति । अयमनुपलम्भहेतुः पूर्वोक्तश्च स्वभाव-
हेतुः । अनयोः परस्परविरोधेन संशयजनकत्वात् । सपक्षादन्यो
दृष्टान्तो न कश्चिदस्तीति सपक्ष एवायं साधर्म्येण दृष्टान्तो
भवति ।

५६. तत्र कीदृशा दृष्टान्ताभासाः ॥

५७. साधर्म्येण तावत् ॥

५८. नित्यः शब्दोऽमूर्त्तत्वात्कर्मवदिति साध्यविकलः
कर्मणोऽनित्यत्वात् ॥

५९. नित्यः शब्दोऽमूर्त्तत्वात्परमाणुवदिति साधनविकलः
परमाणोर्मूर्त्तत्वात् ॥

६०. नित्यः शब्दोऽमूर्त्तत्वाद्दृष्टवदिति साध्य[साधन]-
विकलः ॥

६१. एवं सदिग्धसाध्यधर्मो दृष्टान्ताभासो यथा । धर्मी
पुरुषः कश्चिद्भागादिमान् वचनाद्रथ्यापुरुषवदिति । रथ्यापुरुष-
दृष्टान्ते रागादिमत्त्वं सदिग्धम् । परचित्तानुमानस्य
दुष्करत्वात् ॥

६२. सदिग्धसाधनधर्मो यथा । मरणधर्मो पुरुष इति साध्ये
रागादिमत्त्वादिति हेतु रथ्यापुरुषदृष्टान्ते सदिग्धः । बीतगग-
स्यापि सरागवच्चलत्वात् ॥

६३. सदिग्धोभयधर्मो दृष्टान्ताभासो यथा । धर्मी कश्चित्

पुरुषः [अ-]सर्वज्ञ इति साध्ये रागादिमत्त्वादिति हेतुः । रथ्या-
पुरुषदृष्टान्ते साध्यं साधनं च संदिग्धम् ॥

६४. अनन्वयोऽप्रदर्शितान्वयो विपरीतान्वयश्च दृष्टान्ता-
भासाः ॥

६५. तत्रानन्वयो यथा । यो वक्ता स रागादिमान् रथ्या-
पुरुषवत् । वक्तृत्वरगादिमत्त्वयोः कार्यकारणभावप्रतिषेधात् ॥

६६. अप्रदर्शितान्वयो यथा । अनित्यः शब्दः कृतकत्वा-
दिति । अत्रान्वयव्याप्तिरप्रदर्शिता । वक्तृदोषादयं दृष्टान्ताभासः ॥

६७. विपरीतान्वयो यथा । यदनित्यं तत्कृतकमिति ।
घटादिवदिति । अत्रानित्यत्वं साध्यम् । साध्येन साधनस्य व्याप्ति-
दर्शनीया साधनेन तु साध्यस्य व्याप्तिर्दर्शिता । ततो विपरीता-
न्वयो दृष्टान्ताभासः ॥

६८. साधर्म्येणैते नव दृष्टान्ताभासा उत्तराः ॥

६९. वैधर्म्येण दृष्टान्ताभासा उच्यन्ते ॥

७०. साध्याव्यावृत्तो दृष्टान्ताभासो यथा । नित्यः शब्दो-
ऽमूर्त्तत्वात्परमाणुवदिति । इह परमाणुवैधर्म्यदृष्टान्त इति

साधनधर्मोऽमूर्त्तत्वं व्यावृत्तं मूर्त्तत्वात्परमाणूनाम् । साध्य-
धर्मो नित्यत्वं न व्यावृत्तं नित्यत्वात्परमाणूनामिति ॥

७१. साधनाव्यावृत्तो यथा । नित्यः शब्दोऽमूर्त्तत्वात्
कर्मवदिति । इह साध्यधर्मो नित्यत्वं व्यावृत्तं कर्मणोऽनित्यत्वात्
साधनधर्मो न व्यावृत्तोऽमूर्त्तत्वात्कर्मणः ॥

७२. उभयाव्यावृत्तो यथा । नित्यः शब्दोऽमूर्त्तत्वादा-
काशादिवदिति । अत्राकाशादेर्वैधर्म्यदृष्टान्तात् साध्यं साधनं च
न व्यावृत्तम् ॥

७३. तथा संदिग्धसाध्यव्यतिरेकः संदिग्धसाधनव्यतिरेकः
संदिग्धोभयव्यतिरेकश्च ॥

७४. संदिग्धसाध्यव्यतिरेको दृष्टान्ताभासो यथा । असर्वज्ञाः
कपिलादयोऽविद्यमानसर्वज्ञतालिङ्गभूतकेवलशास्त्रकर्त्तृत्वादिति ।
अत्र वैधर्म्येणोदाहरणमुच्यते । यः सर्वज्ञः स ज्योति-
र्ज्ञानादिकमुपदिष्टवान् । तद्यथा ऋषभवर्द्धमानादिरिति । इह
वैधर्म्योदाहरण उक्त ऋषभवर्द्धमानादेरसर्वज्ञत्वं व्यावृत्तमव्या-
वृत्तं वेति संदेहः ॥

७५. संदिग्धसाधनव्यतिरेको यथा । इह त्रयीविदा
ब्राह्मणेन कपिलकणादादिः पुरुषो न ग्राह्यवचनो रागादिमत्त्वा-
दिति । अत्र वैधर्म्योदाहरणमुच्यते यो ग्राह्यवचनो न स
रागादिमान् यथा गोतमादयः धर्मशास्त्राणां प्रणेता इति ।
गोतमादिभ्यो रागादिमत्वस्य [साधन]धर्मस्य व्यावृत्तिः
संदिग्धा ॥

७६. संदिग्धोभयव्यतिरेको यथा । अवीतरागाः कपिलादयः
परिग्रहाग्रहयोगादिति । अत्र वैधर्म्येणोदाहरणमुच्यते । यो
वीतरागः स न परिग्रहाग्रहवान् यथा ऋषभवर्द्धमानादिरिति ।
ऋषभादेः [वै]धर्म्यदृष्टान्ताद् वीतरागत्वपरिग्रहाग्रहयोः साध्य-
साधनधर्मयोर्व्यतिरेकोऽव्यतिरेको वेति संदेहः । प्रागलब्धस्य
वस्तुनो लाभः परिग्रहः लब्धस्यापरिवर्जनमाग्रहः । उभयोरपि
तयो ऋषभे सम्भवः । छत्रचामरमहादुन्दुभीनां परिग्रहा-
ग्रहश्रवणात् ।

७७. अव्यतिरेको वैधर्म्यदृष्टान्ताभासोऽप्रदर्शितव्यतिरेको
विपरीतव्यतिरेकश्चेति ॥

७८. अव्यतिरेको यथा । कपिलादिरवतीतरागो वक्तृत्वात् ।
यत्रावतीतरागत्वं नास्ति न स वक्ता यथोपलखण्ड इति । यद्यपी-
दमुपलखण्डाद्व्यावृत्तं तथापि सर्वस्माद्वीतरागाद्वक्तृत्वं न
व्यावृत्तं सन्देहात् ॥

७९. अप्रदर्शितव्यतिरेको यथा । अनित्यः शब्दः कृत-
कत्वादाकाशादिवदिति । परमार्थतः सम्यगुदाहृतोऽपि वक्तु-
रपराधादृष्टान्ताभासः । परार्थानुमाने वक्तुर्गुणदोषयोर्द्वयो-
र्विचारणीयत्वात् । एवं यन्नित्यं तत्सर्वं नियतमकृतकं दृश्यते
यथाकाशादिरिति वाग्विभागो वक्त्रा कर्त्तव्यः । पूर्ववर्त्तिनो
व्यतिरेकस्याप्रदर्शनादप्रदर्शितव्यतिरेकः ॥

८०. विपरीतव्यतिरेको यथा । यदकृतकं तन्नित्यं दृष्ट-
मिति । इह तु साध्यविपरीते व्याप्तिर्दर्शनीया । तेन यद्यत्साध्य-
विपरीतं तत्तन्नित्यतं साधनविपरीतं भवेत् ॥

८१. अष्टादश दृष्टान्ताभासा उक्ताः ॥

८२. एभिरेव पक्षहेतुदृष्टान्ताभासैर्वादिना साधनस्या-
व्युत्पत्तेः [प्रति]वादी दूषणमुपन्यस्यति । तस्य दूषणस्य पूर्वपक्ष-

वादिनोऽभीष्टार्थसिद्धौ प्रतिबन्धकत्वात्साधनन्यूनतोद्भावनमेव
दूषणमुच्यते । तस्मात्साधनवद्दूषणलक्षणविभगाः पृथग् नोक्तः ॥

८३. दूषणाभासो दूषणमेवेति स प्रतिवादिनोच्यते ।
यदा पूर्वपक्षवादिनोऽभूतं दोषमुद्भावयति [तदा] स दूषणानासो
जातिरिति । अभूतदोषोद्भावनं विपर्यतोत्तरं जातिरित्युच्यते ।
यथा पक्षदोषाभावे पक्षदोषोद्भावनं हेतुदोषाभावे हेतुदोषो-
द्भावनं दृष्टान्तदोषाभावे च दृष्टान्तदोषोद्भावनं दूषणाभास
इति ॥

८४. तत्वाहरन्ये । प्रतिज्ञा हेतुः [उदाहरणम्] उपनयः
निगमनं चेति पञ्चावयवं साधनमिति । यथानित्यः शब्दः इति
प्रतिज्ञा । कृतकत्वादिति हेतुः । यत्कृतकं सर्वं तदनित्यं दृष्टं
यथा घटादिरित्युदाहरणम् । तथा शब्दोऽपि कृतक इति
उपनयः । तस्मादनित्य इति निगमनम् । दृष्टान्तप्रतीत-
सामर्थ्यस्य हेतोर्धर्मिण्युपसंहार उपनय इति । प्रतिज्ञायाः पुनः
श्रवणं निगमनमित्युच्यते । मैवमन्वयो व्यतिरेकः पक्षधर्मश्चेति
त्रयेणैव साध्यार्थसिद्धेः ॥

८५. एवं वादकाले व्याप्तिपूर्वक एव प्रयोगः । यत्कृतकं सर्वं तदनित्यं दृष्टं यथा घटादिरिति दृष्टान्ते साध्यसाधनयोर्व्याप्तिप्रतिपादनमन्वय इत्युच्यते ॥

८६. विपक्षे पुनः साध्यव्यावृत्त्या साधनव्यावृत्तिर्व्यतिरेक इत्युच्यते । यथाऽनित्यत्वाभावे कृतकत्वाभावः स्याद्यथाकाशादिः ॥

८७. शब्दोऽपि कृतक इति पक्षधर्म उच्यते । प्रतिज्ञा निगमनं च सर्वथा न वक्तव्ये ॥

८८. तथा साधर्म्यप्रयोगेऽन्वयवचनसामर्थ्याद्व्यतिरेकावगमादयं पृथग् नोच्यते । यथा यत्कृतकं सर्वं तदनित्यं दृष्टं यथा घटादिः शब्दोऽपि कृतक इति साधर्म्यप्रयोगः । वैधर्म्यप्रयोगे व्यतिरेकवचनसामर्थ्यादन्वयप्रतीतिः । अत्र पुनरन्वयो न वाच्यः । यन्नित्यं तदकृतकं दृष्टं यथाकाशादिः शब्दस्तु कृतक इति वैधर्म्यप्रयोगः ॥

८९. साधनाभासो दूषणाभासश्चोक्तः ॥

१०. किं नाम प्रत्यक्षमिति । प्रत्यक्षं कल्पनापोढम-
भ्रान्तम् । अक्षं प्रतिगतमाश्रितं यद्विज्ञानं तत्प्रत्यक्षम् ।
पञ्चेन्द्रियाश्रितं ज्ञानमित्यर्थः । अत्यादयः कान्ताद्यर्थे द्वितीय-
येति समासेनाभिधेयलिङ्गः प्रत्यक्षशब्दः सिद्धः । प्रत्यक्षोऽवबोधः
प्रत्यक्षा बुद्धिः प्रत्यक्षं ज्ञानं चेति युक्तं भवति ॥

११. चक्षुः श्रोत्रं नासिका जिह्वा कायश्चेति पञ्चेन्द्रियाणि ।
तदाश्रितस्य ज्ञानस्य पञ्च ग्राह्यविषया रूपं शब्दो गन्धो रसः
स्पर्शव्यञ्चेति पञ्चैव प्रमेयाणि ॥

१२. तच्च प्रत्यक्षं नामजात्यादिकल्पनापोढं निर्विकल्पं
वा यदि पुनरभ्रान्तं प्रमाणमुच्यते प्रदर्शितार्थेऽविसंवादात् ।

१३. तत्र नामविकल्पः देवदत्तोऽयमिति ज्ञानम् । जाति-
विकल्पोऽयं गौरिति ज्ञानम् । विशेष्यविशेषणविकल्पो नील-
मुत्पलमिति । अन्योऽपि सविकल्पः प्रत्यक्षाभासः । विद्यमानेऽर्थे
विभ्रमस्तैमिरिकस्य द्विचन्द्रज्ञानम् । शुक्तौ रजतज्ञानम् । अर्थ
स्याणुर्वा पुरुषो वेति ज्ञानं च । ज्ञानान्तरमपि प्रत्यक्षाभासः
प्रदर्शितार्थाप्रापकत्वात् ॥

९४. तत्र प्रत्यक्षं त्रिविधम् । व्यावहारिकमिन्द्रियज्ञानं सर्वचित्तचैत्तानामात्मसंवेदनं स्वसंवेदनं भूतार्थभावनस्फुटप्रकर्ष-पर्यन्तजं योगिज्ञानं चेति ॥

९५. तस्य विषयः स्वलक्षणम् । अर्थक्रियासमर्थं स्वलक्षणम् । न सामान्यमर्थक्रियासमर्थम् ।

९६. तदेव च प्रत्यक्षं प्रमाणमर्थप्रतीतिरूपत्वात् फल-मपि । तथात्वेन च प्रमाणफलयोर्न मनागपि भेदः ॥

९७. द्विविधमनुमानं स्वार्थं परार्थं च ॥

९८. तत्र स्वार्थं तावत् पक्षधर्मग्रहणात् साध्यसाधन-सम्बन्धस्मृतेः पश्चात् प्रतिपत्तुरर्थस्य यथावद्या प्रतीतिस्तदेव स्वार्थानुमानम् ॥

९९. पक्षधर्मस्तिप्रकार एव कार्यं स्वभावोऽनुपलब्धिश्च ॥

१००. कार्यकारणसिद्धौ कार्यं हेतुरिति । यथा यत्न धूमः [तल] अग्निर्यथा सहानसादौ । अत्रापि धूमसद्भावादिति । अग्न्यभावे धूमाभावो यथा सजले देश इति अतः तु धूमादिति ॥

१०१. स्वभावो हेतुः । वृक्षोऽयं शिंशपात्वात् पूर्व-
व्यवहारापन्नशिंशपावत् । वृक्षाभावे शिंशपाभावो यथा वृक्ष-
रहिते प्रदेशे । इह पुनस्तेन व्यापकेन रूपेण व्याप्यो हेतुः ॥

१०२. अनुपलब्धिहेतुः । अन्न घटो नास्तुपलब्धि-
लक्षणप्राप्तस्यानुपलब्धेः शशविपाणादिवत् । अत्रापि यदोपलब्धि-
योग्यानुपलब्धाद्युपलब्धियोग्याभावव्याप्तिर्निश्चीयते तदायं हेतु-
स्तत्प्रतिपादको भवति ॥

१०३. कीदृशा अनुमानाभासाः । पूर्ववच्छेषवत्सामान्यतो-
दृष्टञ्च परकल्पितानि सर्वाणि अनुमानान्यनुमानाभासाः ।
तेषां तादात्म्यतदुत्पत्तिलक्षणेन प्रतिबन्धाभावात् । हेतुफल-
सम्बन्धे व्याप्यव्यापकसम्बन्धे च सिद्धे साध्यसाधनसम्बन्धो
भवति नान्यथा विसंवादकत्वात् ॥

१०४ यथा मेघोऽयं वृष्टिमान् दृश्यते । गम्भीरनिर्घोष-
वत्त्वादित्यत्र गम्भीरघोषवतो मेघाद्दृष्ट्यनुद्भवसम्भवात् ।

१०५ यथोपरिष्ठाद्दृष्टं नदीवृद्धिदर्शनादिति । नदीनिरोधा-
दपि नदीवृद्धिदर्शनात् ॥

१०६. एवमिमे तण्डुलाः सिद्धा एकपात्रमध्यवर्तित्वाद्
दृष्टतण्डुलवत् ॥

१०७. इमानि फलानि पक्वान्येकशाखातो जातत्वाद्भुक्त-
फलवदित्यत्र प्रायेणैवं दृष्टेऽपि साध्यसाधनयोर्विसंवाद एव ॥

१०८. यत्पार्थिवं तत्सर्वं लोहलेख्यं दृश्यते यथा
वृक्षादय इति । अत्र वज्रोऽपि पार्थिवः ॥

१०९. ये प्राणिनस्ते सर्वे सकन्धरा यथोष्ट्रादय इति ।
अत्र कुलीरोऽपि प्राणी ॥

११०. यद्भवद्रव्यं तदाद्रं दृश्यते यथा जलमिति ।
अत्र रसोऽपि द्रवद्रव्यम् ॥

१११. एवमन्येऽप्यनुमानाभासा दृश्यन्ते ॥

[इति] पण्डितप्रवरजितारिपादकृतो

हेतुतत्त्वोपदेशः सम्पूर्णः ।

भारतीयोपाध्यायेन पण्डितेन कुमारकलसेन भाषान्तरकारकेण
मिश्रुणा शाक्यप्रभेण च भोटभाषायां विपरिणमय्य
संशोध्य च विन्यस्तः ॥

PART II
TIBETAN TEXT

དེ་དག་ གྲང་ གང་ ཞེན། ཕྱོགས་ལ་ ཡོད་པ་ ཉིད་ ནི་ ཅུལ་
གཅིག་གོ། མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ ཉིད་ལ་ ཡོད་པ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་⁽¹⁾ཅུལ་
གཉིས་པའོ། མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ལ་ མེད་པ་ ཉིད་དུ་ ངེས་པ་
ཞེས་བྱ་བ་ནི་ ཅུལ་ གསུམ་པའོ།

༧. དེ་ལ་ ཕྱོགས་ ནི་ རབ་དུ་གྲུབ་པའི་ ཆོས་ཅན་ནོ། རབ་དུ་
གྲུབ་པའི་ རྒྱད་པར་གྱི་ ཕྱི་སྒྲག་ བདག་ཉིད་ རྒྱུ་པར་ འདོད་པ་
མཛོལ་སྤྲུལ་ལ་⁽²⁾སོགས་པ་ འགལ་བ་མེད་པ་ ཡིན་དེ། དཔེར་ན་
ཆོས་ཅན་ རྒྱ་ མི་དྲག་པའི་ རྒྱད་པར་གྱི་ ཕྱི་སྒྲག་དང་ཐོན་པ་ནི་
བརྒྱུ་པར་བྱའོ། བྱམ་པའི་ཕྱིར་མ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ གཏན་ཆོགས་ ཡིན་པ་
བཞིན་ནོ།

༨. མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ གང་ ཞེན། བརྒྱུ་པར་⁽³⁾བྱ་བ་ནི་
ཆོས་ཀྱི་ སྤྱིས་ མཐུན་པ་ ནི་ མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དེ། དཔེར་ན་ བྱམ་པ་ལ་
སོགས་པ་ ལྟ་བུའོ།

༩. གཏན་ཆོགས་ཀྱི་ མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ གང་ ཞེན། གང་དུ་
བརྒྱུ་པར་བྱ་མེད་པས་ གཏན་ཆོགས་མེད་པར་ ངེས་པར་ ལྟོན་པ་ཡིན་
དེ། ⁽⁴⁾དཔེར་ན་ ཉམས་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ།

ཕ. གཏན་ཚིགས་ཀྱིས་ རྒྱལ་གསུམ་པ་ བཟུང་བ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ བཞུགས་
ཁོང་དུ་ཆུད་པའི་ཆེད་དུ་སྤྱོད་པ་ བྱས་པ་ ཅི་ བཞུགས་གྱི་དོན་ཆེས་སྤྱད་པའག་པ་
ཞེས་ བཟུང་དོ། དཔེར་ན་ རྒྱ་ མི་དཀར་གྱི་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་^(༡)ཕྱོགས་
བརྩོན་པའོ། བྱས་པའི་སྤྱིར་རོ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ གཏན་ཚིགས་ བརྩོན་པའོ།
བྱས་པ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་ མཐུན་པའི་ཕྱོགས་
བརྩོན་པའོ། གསལ་ལ་སོགས་པ་ བཞིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་ མི་མཐུན་
པའི་ཕྱོགས་ བརྩོན་^(༢)པའོ།

༤. དེ་ཡང་ རྣམ་པ་གཉིས་ལྟ་ ལྷང་ལྟེ། ཆོས་མཐུན་པ་ དང་
ཆོས་མི་མཐུན་པ་ལོ།

༡. དེ་ལ་ ར་ཞིག་ མཆོག་མཐུན་པ་ ཉི་ ཡང་ བས་པ་ དེ་ བས་པ་ཅད་
 ཉི་ མི་དག་པར་ མཐོང་པ་ ། དཔེར་ན་ བས་པ་པ་མིགས་པའོ་ ། ལྷ་
 ཡང་ བས་པའི་ཕྱིར་ [345th] ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུའོ་ ॥

༡. ཡང་ ཆོས་མི་མཐུན་པ་ནི་ མི་དྲག་པ་ཉིད་མེད་ན་ བསམ་
ཉིད་ མེད་ནི། དཔེར་ན་ ཞུམ་པ་ལ་སོགས་པ་མཁོན་ནི། ལྷ་ ཡང་
བསམ་པ་ནི་མྱོད་ཉིས་ཕུ་པ་ལྟ་བུ་ལོ།

22. ཕྱོགས་ལྟར་སྤང་བ་ཡང་གང་ཞིག་། ཕྱོགས་ལྟར་⁽²⁾སྤང་བ་

ནི་ རང་སྤྱོད་ལྟ་ རྟོགས་ མ་ཡིན་པ་ ཡིན་ཏེ། མངོན་སྤྱོད་ལ་སྟོགས་པས་
གཞོན་པའི་ཕྱིར་རོ་ རི་ རྟོགས་ལྟར་སྤྱོད་པ་ ལྟེ།

༡༤. དཔེར་ན་ ཏུ་བ་ལ་སྟོགས་པའི་ ཆོས་ཅན་ རྩོད་རང་ལྟར་
པའི་ཕྱིས་ བཟེད་པ་ བཟུབ་པར་བྱ་བ་ ཡིན་ནོ། ། ཞེས་ཅི་བྱ་བ་ མངོན་
སྤྱོད་དང་འགལ་པས་ རྟོགས་ལྟར་སྤྱོད་པ་ ཡིན་ཏེ། མངོན་སྤྱོད་ཕྱིས་
མི་ལས་ ཏུ་བ་ལྟེ་བ་མཐོང་པའི་ཕྱིར་རོ།

༡༥. རྩོས་སྤྱོད་པའི་དང་འགལ་པ་ནི་ དཔེར་ན་ རིག་བྱེད་ཀྱི་ ཆོག་
ནི་ ཆོས་ཅན་ ། རྩོས་བྱས་བྱས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཞེས་ བཟུབ་ཅི་བར་བྱ་བ་ལ།
སྤྱོད་ རི་ བཅའ་མ་ཐག་ཏུ་བྱུང་བ་ ཡིན་པས་ རྩོས་བྱས་བྱས་པས་ཕྱིས་
པའི་ཕྱིར་རོ།

༡༦. རང་གི་ཆོག་དང་འགལ་པ་ རི་ དཔེར་ན་ རྩོས་སྤྱོད་པའི་
ནི་ ཆོད་ས་ མ་ཡིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི། གཞན་གྱི་ཁོང་ཏུ་ཅོད་པར་བྱ་
པའི་ཕྱིར་ ཆོག་པའི་ཅི་ལ་ རི་ གཞན་གྱི་ཁོང་གི་རྩོས་སྤྱོད་པའི་ ཡིན་ནོ།
ཞེས་ བཟུན་པའི་ཕྱིར་རོ།

༡༧. འཇིག་རྟེན་དང་འགལ་པ་ རི་ དཔེར་ན་ མི་མགོ་ལི་ ཐོད་པ་ རི་

གཙང་བ་ ཡིན་དེ་ སློབ་ཆགས་ཀྱི་ཡན་ལག་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ རྒྱུ་ ཆོས་དང་
 ཉ་ཕྱིས་བཞིན་ནོ་ ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་⁽¹⁰⁾བུའོ།

༡༩. རྟོགས་པ་དང་འགལ་བ་ནི་ དཔེར་ན། གང་ རྒྱས་ ཇི་ཕྱིར་
 གནས་པར་བྱས་པ་ ནི་ [རེ་] མི་དག་པ་ ཡིན་ནོ། གང་ རྒྱས་ ཇི་ཕྱིར་
 གནས་པར་ཡང་བྱས་པ་ [རེ་] བསམ་ཅད་ནི་ དག་པ་ ཡིན་ནོ། ཞེས་
 འཇིག་རྟེན་པས་རྟོགས་པའི་ཕྱིར་རོ།

༢༠. རྒྱད་པར་མ་གྲུབ་པ་ནི་⁽¹¹⁾དཔེར་ན། ཕྱི་བྲག་པས་ སྐངས་
 ཅད་པ་ལས་ རྩ་ འཇིག་པ་ཡིན་ནོ་ ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུའོ།

༢༡. རྒྱད་པར་དུ་བྱ་བ་མ་གྲུབ་པ་ནི་ དཔེར་ན། སྐངས་ ཅད་
 པས་ སྐངས་རྒྱས་པ་ལ་ བདག་ མེས་ས་དང་བཅས་པ་ ཡིན་ནོ་ ཞེས་
 བསྐྱབ་པ་ལྟ་བུའོ།

༢༢. གཉི་ག་⁽¹⁴⁶⁾མ་གྲུབ་པ་ནི་ དཔེར་ན་ ཕྱི་བྲག་པས་ སྐངས་རྒྱས་
 པ་ལ་ བསྐྱས་པར་བྱེད་པ་ནི་ བདག་ ཡིན་ནོ་ ཞེས་བ་ལྟ་བུའོ། འཕ་
 ལས་ ནི་ བདེན་པའི་རང་བཞིན་ ཡིན་ནོ་ ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུའོ།

༢༣. ཕྱོགས་ལྟར་སྤང་ བཤད་⁽¹²⁾ཟེར་ནོ།

༢༤. གཏོན་ཆོགས་ལྟར་སྤང་བ་ ཅི་འདྲ་བ་ཞིག་ ཅི་ན། གང་ཞིག་

གཏན་ཚིགས་ལྟར་སྒྲུབ་པ་ ཡིན་གྱི་ གཏན་ཚིགས་སྤུ་ གྲུབ་པ་ནི་མ་
ཡིན་པའོ།

༢༩. གཏན་ཚིགས་ལྟར་སྒྲུབ་པ་ ནི་ གཞུམ་མེ། མ་གྲུབ་པ་ དང་
འགལ་བ་ དང་ མ་མཇེས་ པའོ།

༣༠. དེ་ལ་ ཕྱོགས་ལ་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་ མ་གྲུབ་ ཅེས་བྱ་བའི་
གཏན་ཚིགས་ལྟར་སྒྲུབ་པ་ ཡིན་ནོ།

༣༡. ཕྱོགས་ དང་ མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ལ་ ནི་ མེད་པ་ མི་མཐུན་
པའི་ཕྱོགས་ལ་ ཡོད་པ་ དེ་ ནི་ འགལ་བ་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཚིགས་
ལྟར་སྒྲུབ་པ་ ཡིན་དེ། བརྒྱབ་པར་བྱ་བ་ལས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་སྤྱབ་པའི་
ཕྱིར་རོ།

༣༢. མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ དང་ མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ གཉི་ག་ ལས་
ཡོད་པ་ འས་ མེད་པ་ འས་ བེ་ཚོས་རྩ་བ་ལ་ འས་ འབྲེལ་བ་ས་
གྲུབ་པའི་ གཏན་ཚིགས་ གང་ལ། ཡིན་པ་ དེ་ ནི་ མ་ཇེས་པའི་ གཏན་ཚིགས་
ལྟར་སྒྲུབ་པ་ ཞེས་བྱ་བ་ ཡིན་དེ། རྒྱལ་བ་ དང་ ཕྱིར་རྒྱལ་བ་ས་
བརྒྱབ་པར་ འདོད་པ་ ཇེས་པ་ མི་འགྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ།

༣༣. དཔེར་ན་ གཉིས་ཀྱི་མ་གྲུབ་པ་ ནི་ རྒྱ་ མི་དྭགས་

ཉིད་ཀྱི་ བྱུང་བར་བྱ་བ་ལ། ¹⁶¹གཏན་ཚིགས་ མིག་གིས་བརྒྱུང་བ་ ཉི་
ཚེལ་བ་ དང་། སྤྱིར་ཚེལ་བ་དག་ལ་ མ་བྱུང་བ་ ལྟ་བུའོ།

མཇུག་གི་ མཐས་དང་ཐུན་པར་ བརྒྱུབ་བར་བྱ་བ་ལ་ རྒྱན་ལྷགས་
ཐམས་ཅད་བཤུས་ན་ འཆི་བའི་སྤྱིར་རོ་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཚིགས་ ཉི།
སྤྱིར་¹⁶²ཚེལ་བ་ སངས་རྒྱས་བ་ལ་ མ་བྱུང་བས་ སྤྱིར་ཚེལ་བ་ལ་ མ་བྱུང་
ཞེས་བྱ་བེ། མཐས་ལ་སོགས་བ་འགགས་བ་ལ་ སངས་རྒྱས་བ་ འདོད་
བའི་སྤྱིར་རོ།

མཇུག་གི་ ཐུན་པར་བྱུང་བ་ལ་ མཐས་མེད་པར་ བརྒྱུབ་བར་བྱ་བ་ལ་
ཁྱི་བ་དང་ཐུན་པའི་¹⁶³སྤྱིར་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཚིགས་ ཉི།
ཐུན་པར་བྱུང་བ་ ཚེལ་བ་ བདག་ཉིད་ལ་ མ་བྱུང་བས། ཚེལ་བ་ལ་མ་བྱུང་བ་
ཞེས་བྱ་བེ།

མཇུག་གི་ ཐུན་པར་བྱུང་བ་ལ་ མཐས་རྒྱས་བ་ལ་ མ་ལ་སོགས་
བའི་ ཚེས་ཅད་ བྱུང་བ་ ཡིན་ནོ་ ཞེས་ བརྒྱུབ་བར་བྱ་བ་ལ། སྤྱིར་¹⁶⁴ཚིག་
རིམ་ལྟར་ གཏན་དང་གཏན་འབྱུང་རོ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ཚེལ་བ་ [བྱད་ག

ལ་ཉིད་ལ་གྲུབ་པ་ ཡིན་ནི་¹ ། རྩིབ་གྲུབ་ གྲུང་ སྐད་ཅིག་རེ་རེ་འབྲུབ་
གཞན་ དང་ གཞན་ འབྲུང་ངོ་ ཞེས་པ་ནི་མ་གྲུབ་པའོ།།

༢༠ རྩིགས་ གྱི་ རྩིགས་ གཅིག་ལ་ མ་གྲུབ་པ་ ནི་ དཔེར་ན་ ཤིང་^{1a}
ནམས་ ནི་ སེམས་དང་ལྡན་པ་ ཡིན་ནི་ ། གཉིད་ལོག་པའི་ཕྱིར་ངོ་
ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཆེགས་ ནི་ རྩིགས་ གྱི་ ཁོས་ཅན་ ཁོལ་བ་ [བྱ]དག་
ཉིད་ལ་ རྩིགས་ གྱི་ གཅིག་ལ་ མ་གྲུབ་ ཟེ་ ། ཤིང་ ཐམས་ཅན་ མཚན་མོ་
ལོ་མ་འཁུས་པ་ལ་བརྟེན་པ་ མ་ ཡིན་ལོ།།

༢༡ དེ་བཞིན་དུ་ ས་ལ་^{1b}སོགས་པའི་ ཆོས་ཅན་ རྩོད་དང་ལྡན་ལས་
རྩིབ་པ་ ཡིན་ལོ་ ཞེས་ བརྒྱུ་བར་བྱ་བ་ལ་ འབྲས་བུ་ ཡིན་ལོ་
ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཆེགས་ ནི་ སངས་རྒྱས་པ་ལ་ མ་གྲུབ་ཟེ་ ། མའོན་ཏེ་སྤྱད་
དང་མི་དམིགས་པ་ རྒྱ་དང་འབྲས་བུ་ནི་འབྲེལ་བ་ བརྒྱུ་བ་པའི་ངོ་བོ་པ་
ས་ལ་སོགས་པ་ འགྲུབ་^{1c}པའི་ཕྱིར་ངོ་ ། གཡན་ཉི་ གཏན་ དང་ བཟུང་
བ་ལ་སོགས་ གྲུབ་པ་ ཞེས་ ཟེར་ན་ ། དེ་འོ་ཆོ་ རྩིགས་ གྱི་² རྩིགས་
གཅིག་ལ་ གྲུབ་པོ་³ །

३१. གྲོ་ཚྲི་མ་ཐ་བའི་མ་གྲུབ་པ་ནི། དབང་ན་ གཤམ་ཏི་ འདི་ ཏུ་བ་
ཡིན་ན་ འདི་ན་ མེ་ ཡོད་ནོ་ ཞེས་ བརྒྱབ་པར་བྱ་བ་ལ། གཏན་^[6]
ཆོགས་ ཉིད་མ་ངེས་བའི་བྱིང་རོ།

३२. ཆོས་ཅན་གྲོ་ཚྲི་མ་ཐ་བའི་མ་གྲུབ་པ་ནི། དབང་ན་ རི་མུལ་
ཏུ་མ་ འདི་དག་ལས་ རི་མུལ་ འགར་ཞིག་ན་ མ་བྱ་ ཡོད་ནོ་ ཞེས་ བརྒྱབ་
པར་བྱ་བ་ལ་ མ་བྱ་རི་མུ་གྲགས་བའི་བྱིང་རོ་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཆོགས་
ཡིན་པ་ ལྟ་^[7]བྱའོ།

३३. ཆོས་ཅན་མ་གྲུབ་པ་ ཡང་ མ་གྲུབ་པ་ ཡིན་ཏེ། དབང་ན་
ཆོས་ཅན་ བདག་ ཐམས་ཅད་ཏུ་ཁྱེད་པར་ བརྒྱབ་པར་བྱ་བ་ལ། ཡོད་ཏན་
ཐམས་ཅད་ནི་དཔག་ས་བའི་བྱིང་རོ། ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཆོགས་
ཡིན་པ་ལྟ་བྱའོ།

३४. དགྲ་པོ་ འདི་^[347]དག་ ནི་ མ་གྲུབ་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་
གཏན་ཆོགས་ལྟར་སྒྲུབ་པར་བྱའོ།

३५. མ་ངེས་བའི་ གཏན་ཆོགས་ལྟར་སྒྲུབ་པ་ ཡང་ ཅི་འདྲ་བ་
ཅིག་ཅིན། ལྟས་པ་ །

३७. དབེར་ན་ གླ་ ཉག་བ་ལ་སོགས་པའི་ ཆོས་ བསྐྱབ་པར་
 བྱ་བ་ལ། གཞལ་བྱ་ཡིན་¹པའི་སྤྱིར་ཞེས་པའི་ གཏན་ཚིགས་ནི།
 མཐུན་པའི་སྤོགས་དང་མི་མཐུན་པའི་སྤོགས་ ཐམས་ཅད་ལ་ འཇུག་པའི་
 ཐུན་མེང་གི་ མ་ངེས་པ་ ཞེས་བྱའོ།

३८. དེ་བཞིན་དུ་ གླ་ ཉག་བ་པར་ བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་ལ། མཉན་
 པར་བྱ་བ་ཡིན་པའི་སྤྱིར་ ཞེས་བྱ་བའི་ ²གཏན་ཚིགས་ ཉི་ མཐུན་པའི་
 སྤོགས་ དང་ མི་མཐུན་པའི་སྤོགས་ལ་ མི་འཇུག་པའི་སྤྱིར་ ཐུན་མེང་མ་
 ཡིན་ མ་ངེས་པ་ ཡིན་ནོ།

३९. དེ་བཞིན་དུ་ གླ་ བཅལ་མ་ཐག་དུ་བྱུང་བའི་མ་ཡིན་པ་ཉིད་
 བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་ལ་ མི་ཉག་པའི་སྤྱིར་རོ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ³གཏན་
 ཚིགས་ནི། མཐུན་པའི་སྤོགས་ཀྱི་སྤོགས་གཅིག་ལ་འཇུག་ལུ། མི་མཐུན་
 པའི་སྤོགས་ལ་བྱུང་བ་པར་འཇུག་པའི་མ་ངེས་པ་ ཡིན་ནི། བཅལ་མ་
 ཐག་དུ་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པའི་ གླ་ མཐུན་པའི་ སྤོགས་ ཉི་ གློག་དང་།

1 X ཉགས་

2 X adds སྤྱིར་ཞེས་བྱ་བའི་

3 X གཏན་

ནམ་ཁའ་ལ་སོགས་པ་ མྱེ། རིལ་ མཐུན་པའི་ ཕྱོགས་ལ་ཕྱོགས་
གཅིག་ མྱོག་ལ་སོགས་པ་ལ་ རི་ མི་དྲག་པ་ འཇུག་ལ། རྣམ་ཁའ་ལ་
སོགས་པ་ལ་ རི་ མ་ཡིན་ནོ། མི་མཐུན་པའི་ ཕྱོགས་ བཅའ་མ་གཤམ་དུ་
བྱུང་བ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཁོ་ ཡིན་ནི། རི་ཐམས་ཅད་ལ་ འཇུག་པ་
ཡིན་ རོ།

༧༠. རི་བཞིན་དུ་ མྱ་ རི་ བཅའ་མ་གཤམ་དུ་བྱུང་བ་ཉིད་ ཡིན་ནི།
བསྐྱུབ་པར་བྱ་བ་ལ་ མི་དྲག་པའི་བྱིར་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཆོགས་ རི།
བྱུང་བ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ལ་ ཡང་ བཅའ་མ་གཤམ་དུ་བྱུང་བ་ ཁོ་མ་ཡིན་
པ་ མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ ཡང་ མྱ་གནང་ནམ་ཁའ་ལ་སོགས་པ་ རིལ་
ཕྱོགས་གཅིག་ མྱོག་ལ་སོགས་པ་ལ་ རི་ འཇུག་ལ། རྣམ་ཁའ་ལ་
སོགས་པ་ལ་ རི་ མ་ཡིན་ལ། རིའི་བྱིར་ འདི་ མི་མཐུན་པའི་ ཕྱོགས་
གཅིག་ལ་ འཇུག་ལ། མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ལ་ཁྱབ་པའི་ མ་ངེས་
པའི་ གཏན་ཆོགས་ ཡིན་ནོ།

༧༡. ཕྱོགས་གཉིས་གཤི་ཕྱོགས་གཅིག་ལ་འཇུག་པའི་ མ་ངེས་པ་ རི་
དཔེར་ན། ཆོས་ཅན་ མྱ་ དྲག་པར་ བསྐྱུབ་པར་བྱ་བ་ལ། ལུས་

ཅན་མ་ཡིན་པའི་བྱིར་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏོད་ཚིགས་ ནི། མཐུན་^[1]པའི་
 ཕྱོགས་ རྩལ་བྱ་རབ་དུ་ ནང་ ཉམ་ཁུང་ལ་སོགས་པ་ ནི་ལ་ མཐུན་པའི་
 ཕྱོགས་གཅིག་ ཉམ་ཁུང་ནི་ ལུས་ཅན་མ་ཡིན་པ་ འཇུག་ལ། རྩལ་
 བྱ་རབ་ནི་ མ་ཡིན་ ནི་ བྱ་རབ་ནམས་ ལུས་ཅན་ ཡིན་པའི་བྱིར་རོ།
 ལུས་པ་དང་བདེ་བ་ལ་སོགས་པ་ མི་^[2]འདྲུག་པ་ མེ་མཐུན་པའི་ ཕྱོགས་
 [སོ། ནི་ལ་ ཕྱོགས་།གཅིག་ བདེ་བ་ལ་ སོགས་པ་ འཇུག་པ།
 ལུས་པ་ལ་སོགས་པ་ མ་ཡིན་པ་ ལྟ་བུ་ལོ།

༡༢. དེ་བཞིན་དུ་ མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ལ་མེ་མཐུན་པ་ལ་ནི་མེ་ཚོས་
 ཟེལ་། མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ལ་ཁྲམ་པའི་མ་ངས་པའི་ གཏོད་^[3]ཚིགས་
 ནི། དབང་ན་ མེར་བྱ་ལ་སོགས་པའི་ ཚོས་ཅན་ ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་
 མ་ཡིན་དེ་ ཞེས་ བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་ལས་ སྐྱ་བའི་བྱིར་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏོད་
 ཚིགས་ནི། ལམ་པོ་ཆེདི་སྐྱེས་བྱ་ལ་སོགས་ ནང་ མཐུན་པའི་ཕྱོགས་
 ལ་ ནི་ ཡོད་ལ་ མི་མཐུན་^[4]པའི་ཕྱོགས་ ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་ ནི་
 མེ་ཚོས་ཟེལ་ རྟེ། ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ ནི་ དབང་པོ་ལས་འདས་པའི་
 བྱིར་ སྐྱ་བ་ ཡོད་ དམ་ མེད་པ་ལ་ མེ་ཚོས་ཟེལ་ ཡིན་ནོ།

༡༣. དེ་བཞིན་དུ་ མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ལ་འཇུག་པ་ནི་མེ་ཚོས་ཟེལ་

མི་མགྲན་པའི་མཁུ་གསལ་ཁྱབ་པའི་ མ་ངེས་པའི་ གཏན་ཚིགས་ ཉི་
 དཔེར་ན་ ཁྱུ་མཚོག་དང་འཕེལ་བ་ལ་སོགས་པའི་ ཚོས་ཅན་ ཐམས་ཅད་
 མཁྱེན་པ་ ཡིན་ནོ་ ཞེས་ བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་ལ་ བསྟན་བཅོས་འབར་ཞིག་བྱེད་
 པའི་ཕྱིར་ ཞེས་བྱ་བ་ལ་ གཏན་ཚིགས་^[1]ནི་ མགྲན་པའི་མཁུ་གསལ་
 ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་ ཉི་ བྱེ་ཚོས་ཟ་ ཟླ་ ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ ཉི་
 དཔེར་ཐོ་ལས་ཤིན་དུ་འདས་པའི་ཕྱིར་ ། བསྟན་བཅོས་འབར་ཞིག་བྱེད་པ་
 ལ་ བྱེ་ཚོས་ཟ་བ་ ཡིན་ནོ་ ། མི་མགྲན་པའི་མཁུ་གསལ་པར་ ཏ་དང་
 མཏ་^[348a]འི་ལ་སོགས་པ་ ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་མ་ཡིན་པ་ལ་ ཡོད་པ་
 རྩ་བུར་ །

༧༧. རྗེས་སྤྱ་འགྲོ་བ་ དང་ རྗེག་བ་ལ་ བྱེ་ཚོས་ཟ་བའི་ མ་ངེས་
 པའི་ གཏན་ཚིགས་ ཉི་ དཔེར་ན་ གསལ་བའི་^[2]ཕྱུས་ ཉི་ བདག་དང་
 བཅས་པ་ ཡིན་ཏེ་ སྤྱི་ག་ཆགས་ལ་སོགས་པ་དང་ཐུན་པའི་ཕྱིར་ངོ་ །
 ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཚིགས་ ཉི་ གསལ་བའི་ཕྱུས་དང་འབྲེལ་བ་ཅན་
 སྤྱི་ག་ལ་སོགས་པ་ བདག་དང་བཅས་པ་ འཕ་ བདག་ལེན་པ་ལ་ འཇུག་པ་
 འཕ་ ། རྗེག་^[3]པ་ མ་ངེས་པ་ ཡིན་ཏེ་ །

༧. དེ་ལས་ན་ རྗེས་སྤྱོད་ལྟེན་པ་འབབ་ཞིག་པའི་ གཏན་ཚིགས་
ཡིན་ཏེ་ དཔེ་མེད་པ་ཡིན་པའི་བྱིར་རོ།

༨. དེ་བཞིན་དུ་ གཉིས་པ་ལ་ ཡང་ རྗེས་པ་འབབ་ཞིག་ཡིན་ཏེ།
གསོད་པོ་རི་བྱས་ འདི་ནི་ བདག་མེད་པ་ མ་ཁྱེད་ཡིན་ཏེ་ སྤྱི་ལ་སོགས་པ་
མེད་པར་གསལ་བར་བྱུང་རོ་ ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུ་ལོ། དཔེ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་བྱིར་
རྗེས་སྤྱོད་ལྟེན་པ་ རིས་པ་མེད་པ་དང་། རྗེས་པ་ ཡང་ རིས་པ་ འདི་ནི་
ཐེ་ཚོས་ཟ་བའི་ གཏན་ཚིགས་སོ།

༩. བཅུ་པོ་ འདི་དག་ནི་ མ་རིས་ཁྱེད་པའི་ གཏན་ཚིགས་ལྟར་
སྤང་བ་ ཞེས་བཏུན་ཏོ།

༡༠. འགལ་བའི་ གཏན་ཚིགས་ལྟར་སྤང་བ་ ཅི་འདྲ་བ་ཞིག་ཅེན།

༡༡. དཔེར་ན་ ཚེས་ཅན་ རྩ་ དྲག་མེ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ བཟུང་བར་བྱ་
བའི་ ཚེས་སོ། བྱས་པའི་བྱིར་ བསམ་པ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ།
༡༢ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཚིགས་ འདི་ནི། བྱས་པ་ལ་སོགས་པ་ མི་མཐུན་
པའི་བྱོགས་ ཉིད་ལ་ ཡོད་ལ་ མཐུན་པའི་བྱོགས་ལ་ མི་ མ་ཡིན་པ་
ལྟ་བུ་ལོ།

१०. རི་བཞིན་ཏུ་ ཆོས་ཅན་ རྒྱ་དྲག་མྱེ་ ཞེས་ བསྐྱབ་བར་བྱ་བ་ལ།
 བསྐྱབ་ས་ཐག་ཏུ་བྱུང་བ་ཡིན་¹ལའི་བྱིར་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་² གཏན་ཆོག་ས་
 མཐུན་པར་བྱོག་ས་³ ཉམས་ལ་མོག་ས་བ་ལ་⁴ མེད་ བྱོག་ས་གཅིག་ ལུས་
 པ་ལ་མོག་ས་བ་ལ་ ཡོད་ལ། རྒྱོག་ལ་མོག་ས་བ་ལ་⁵ ཉི་ མེད་པ་ལྟ་བུ་རེ།
 གཏན་ཆོག་ས་ འདི་ གཏིས་ ཉི་ ཆོས་ཀྱི་རང་གི་⁶[348b]ངོ་བོ་བྱིན་ཅ་
 ཡོག་ཏུ་བསྐྱབ་བ་དང་ ॥

११. ཆོས་ཅན་རང་གི་ངོ་བོ་བྱིན་ཅི་ཡོག་ཏུ་བསྐྱབ་བ་ལ་ ཉམས་བ་
 གཏིས་ ཡིན་དེ། དབང་⁷ན་⁸ སྐྱེལ་ལ་མོག་ས་པ་ རི་དག་
 གཏན་གྱིས་དོན་བྱེད་པ་ ཡིན་དེ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ བསྐྱབ་བ་པའི་ཆོས་སོ།
 བསྐྱབ་ས་པ་⁹ཡིན་པའི་བྱིར་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ གཏན་ཆོག་ས་སོ། བྱིར་
 ལྟ་ལ་མོག་ས་པ་བཞིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་ མཐུན་པར་བྱོག་ས་པ་དྲན་བཞི་¹⁰།
 འདི་ལྟར་ གཏན་ཆོག་ས་ འདིས་ སྐྱེལ་ལ་མོག་ས་པ་ གཏན་གྱི་དོན་ཏུ་ རྒྱུ་
 པར་བྱེད་པ་ རི་བཞིན་ཏུ་¹¹བསྐྱབ་བ་ཉིད་ གཏན་གྱིར་¹² ལུས་པར་

1 X adds བྱིར་

2 X adds ཅས་

3 X adds ཆོས་

4 X adds ཡོད་

ཕྱིན་ནི། ཁྱི་ནང་ཕྱན་པ་སྟགས་པ་ བསལས་པས་ ལྷས་ཕྱིན་པ་སྟགས་པ་
གཞན་གྱི་དོན་ཕྱིན་པར་ བཅོང་བའི་ཕྱིར་རོ།

༡༢. ཆོས་ཅན་རང་གི་ངོ་བོ་ཕྱིན་ཅི་ཡོག་ཏུ་བརྒྱབ་པ་ནི་ དཔེར་ན་
ཆོས་༡༥ཅན་པ་སྟགས་པ་ ནི་ ཁྱོད་ང་ལྟ་བུའི་ རྒྱ་པས་ བྱིས་པ་ཡིན་ཏེ།
ཞེས་བྱ་བར་ བརྒྱབ་པར་བྱ་བའི་ རྟན་པ་དང་བཙས་པའི་ཕྱིར་ ཞེས་
བྱ་བ་ནི་ གཏན་ཆོགས་སོ། ། བྱས་པ་པ་སྟགས་པ་བཞིན་ནོ་ ཞེས་བྱ་བས་ནི་
མཐུན་པའི་ཕྱོགས་བཞུད་ཏོ། ། ༡༥འདི་ལྟར་ གཏན་ཆོགས་ འདིས་ ནི་
ཁྱོད་ང་ལྟ་བུའི་རྒྱ་པས་ བྱིས་པ་ཉིད་ རྒྱབ་པར་ཕྱིན་པ་ཡིན་པ། དེ་བཞིན་
ཏུ་ ཁྱོད་ང་ལྟ་བུའི་ཕྱིན་པའི་ རྟན་པ་དང་བཙས་པ་ ཡང་ རྒྱབ་པར་ཕྱིན་ནོ།

༡༣. ཆོས་ཅན་གྱི་ཁྱད་པར་ཕྱིན་ཅི་ཡོག་ཏུ་བརྒྱབ་པ་ནི་ ༡༥དཔེར་ན་
བྱ་བྲག་པས་ [རྣམ་འབྱོར་] སྦྱོད་པ་ལ་ ཆོས་ཅན་ བདག་ ནི་ སྟེང་དང་
ལྟ་བུ་ ཡིན་ནོ་ ཞེས་ བརྒྱབ་པར་བྱ་བ་ལ་ སྟེང་གིས་ཕྱིན་པ་རྒྱབས་
པའི་ཕྱིར་ ཞེས་བྱ་བའི་ གཏན་ཆོགས་ ནི། བདག་ སྟེང་སྟེང་པ་ལ།
ཇི་ལྟར་ སྟེང་དང་ལྟ་བུར་ རྒྱབ་པར་༡༥ཕྱིན་པས་ དེ་བཞིན་ཏུ་ གཏན་
ཆོགས་ འདིས་ སྟེང་གི་པ་ ཡང་ རྒྱབ་པར་ཕྱིན་ནོ། རྣམ་པར་གྲུས་པ་
ནི་ སྟེང་གི་པའི་ཕྱིར་རོ།

༡༥. ལྔ་པོ་ རེ་དག་གིས་ འགལ་བའི་ གཏན་ཆོགས་ལྟར་སྒྲུབ་
བཤུག་རྟོ།

༡༦. འགལ་བ་ མི་འབྲུལ་བ་ ཞིས་བྱ་བ་ནི་ གང་དྲ་ ཡང་། ༣༤༩༥།
གཏན་ཆོགས་ཀྱི་ སྒྲིན་ ས་ ཡིན་ བས་ རེའི་ དཔེ་བཟོད་པ་ ནི་ མི་ རིགས་ནི།
རེའི་ དཔེ་ བཟོད་ན་ གང་ རྩོགས་ཐམས་ཅད་ན་གནས་པ་དང་། བདག་ཉིད་
རང་དང་ རྒྱུལ་པ་ཅན་ནམས་དང་། གཅིག་ཅན་ མངོན་པ་འབྲེལ་བ་ཅན་ རེ་
ནི་ ཐམས་ཅད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ ཡིན་ནི། དཔེར་ན་ གསལ་འབའི་ནི། རྩོགས་
ཐམས་ཅད་ན་གནས་པ་ ནི་ རང་དང་འབྲེལ་བས་ ཅིག་ཅན་ རྩི་ དང་
མངོན་པར་འབྲེལ་བ་ ཡིན་ནོ་ ཞིས་བྱ་བ་ནི་ བོ་བྱ་ཀའི་ རང་བཞིན་གྱི་
གཏན་ཆོགས་ཀྱི་སྒྲིན་བཟོ། ཡང་ སྒྲུབ་པ་ རྩོགས་པ་ ནི་ བོ་ཐ་རའི་
ཡིན་ནི། གང་ དཔེགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གྲུབ་པ་ གང་དྲ་ མི་དཔེགས་པ་
རེ་ ནི་ [རེ་ན་] མེད་ནི། དཔེར་ན་ རྩོགས་ འགལ་ཞིག་ན་ ཐམས་པ་
མེད་ནོ་ ཞིས་བྱ་བ་ལྟ་བུར། དཔེགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གྲུབ་པའི་ རྩི་
གསལ་པ་། ༣༥། དང་གསལ་པའི་བར་ན་ མི་དཔེགས་པའི་བྱིར་རོ་ ཞིས་བྱ་བ་
ལྟ་བུར། མི་དཔེགས་པའི་ གཏན་ཆོགས་ འདི་ དང་ སྒྲུབ་པ་དྲུག་པའི་
རང་བཞིན་གྱི་ གཏན་ཆོགས་ འདི་ བདག་ཅོད་གཞིན་པས་ ཐེ་མོང་ བཟུང་

པའི་བྱིར་རོ། མཐུད་པའི་¹ཕྱོགས་ ནང་ ལཞན་པའི་ ནའི་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་
འགའ་² ཡང་ མེད་དེ་ མཐུད་པའི་ཕྱོགས་ འདི་ ཉིད་ ཚོས་མཐུད་པའི་
དཔེ་ ཡིན་ནོ།

༡༩. དེར་ དཔེ་ལྟར་སྒྲུང་བ་ ཅི་ལྟ་བུ་ ཞིག་ཅིན་ །

༢༠. ཚོས་མཐུད་པའི་ དེ་ཞིག་ འདི་ལྟ་བུ་ལྟེ་ །

༢༡. མྱ་ནི་ ཉག་ ལྟེ་ ལུས་ཅན་³མ་ཡིན་པའི་བྱིར་ ལས་བཞིན་
ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་ བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་མི་ཚང་བ་ ཡིན་དེ་ ལས་ནི་ མི་ཉག་¹
པའི་བྱིར་རོ།

༢༢. མྱ་ནི་ ཉག་ ལྟེ་ ལུས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་བྱིར་ རྒྱུ་ལྟར་བ་
བཞིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་ རྒྱུ་བ་²པར་བྱེད་པ་མི་ཚང་བ་ ཡིན་དེ་ རྒྱུ་
ལྟར་བ་ ཉི་ ལུས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་བྱིར་རོ།

༢༣. མྱ་ ཉག་ ལྟེ་ ལུས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་³བྱིར་ རྒྱུ་བ་བཞིན་ནོ།
ཞེས་བྱ་བ་ [རྒྱུ་བར་བྱ་བ་ ནང་] རྒྱུ་བར་བྱེད་པ་གཉི་ག་ མི་ཚང་བ་
ཡིན་ནོ།

ཞེས་ བཟུབ་བར་བྱ་བ་ལ་ འདོད་ཆགས་ལ་སྟོགས་པ་ནང་ཐོན་བའི་ཕྱིར་
རོ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ གཏོན་ཆོག་ལས་ བློ་ ལས་པོ་ཆེ་ནི་ཕྱིས་བྱ་བ་དེ་ལ་
བཟུབ་པ་ནི་བྱ་བ་དང་། རྒྱུ་བར་བྱེད་པ་ལ་ བློ་ཆོས་ཟེས་ ཡིན་ནོ།

༤༧ རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་མེད་པ་ ¹⁰¹དང་། རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་ས་བཟུན་པ་
དང་། རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་ དཔེ་རྣམས་སྤང་བ་ བློ་ ཞེས་།

༤༨ དེ་ལ་ རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་མེད་པ་ བློ་ དཔེར་ན་ གང་ རྩོ་བ་
དེ་ བློ་ འདོད་ཆགས་ལ་སྟོགས་པ་དང་ཐོན་པ་ ཡིན་ནི་ ལས་པོ་ཆེ་ནི་ཕྱིས་བྱ་
བ་ཞིན་ནོ། རྒྱུ་བར་བྱེད་པ་ ¹⁰¹དང་ འདོད་ཆགས་ལ་སྟོགས་པ་དང་ཐོན་པ་
དག་ བྱ་བ་བྱེད་པ་ནི་ང་ཐོབ་གཤམ་བའི་ཕྱིར་རོ།

༤༩ རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་ས་བཟུན་པ་ བློ་ དཔེར་ན་ རྩོ་ བློ་ མི་དྲག་
མེ་ བྱས་བའི་ཕྱིར་རོ་ ཞེས་བྱ་བ་དེ་བྱེད་ཀྱི་ འདི་ལ་ རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་
ཡིན་ 'གྱི་བྱུ་བ་ས་ མ་བཟུན་ ¹⁰²པ་ ཞེས་བྱ་བ་མེ། དེ་ བློ་ བློ་ བློ་
མས་ དཔེ་རྣམས་སྤང་བ་ ཡིན་ནོ།

༥༠ རྩོམ་སྤྱུ་འགྲོ་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ བློ་ དཔེར་ན་ གང་ [མི]

དུག་པ་ རེ་ རི་ བྱས་པ་ ཡན་དེ། བྱས་པ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ། ཞེས་
 བྱ་བ་ནི་ འདིར་ མི་དུག་པ་ རི་ བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་ ཡིན་དེ།
 བསྐྱབ་(350a) བར་བྱ་བས་ སྐྱབ་པར་བྱེད་པ་ལ་ བྱ་བ་ བཟུན་པར་བྱ་བ་
 ཡིན་གྱི། སྐྱབ་པར་བྱེད་པས་ བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་ལ་ བྱ་བར་ བཟུན་པར་
 བྱ་བ་ཡིན་ནོ། དེའི་ཕྱིར་ རྩོམ་ཐུ་འགྲོ་བ་བྱིན་ཅི་ལོག་གི་ དཔེ་ལྟར་
 སྐར་བ་ ཡིན་ནོ།

61. དེ་དག་ རི་ རྩོམ་མཐུན་པའི་ དཔེ་ལྟར་སྐར་བ་ དབྱ་
 བཟུན་པ་ ཡིན་ནོ།

62. རྩོམ་མི་མཐུན་པའི་ དཔེ་ལྟར་སྐར་བ་ བཟུན་པར་བྱ་ཆེ།

70. སྐྱབ་པར་བྱ་བ་ཞོག་པ་མེད་པའི་ དཔེ་ལྟར་སྐར་བ་ རི། དཔེར་
 ན་ སྐ་ དུག་ སྟེ་ ལུས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། རྩལ་བྱ་རབ་བཞིན་ནོ།
 ཞེས་བྱ་བ་ནི་ འདིར་ རྩལ་བྱ་པའི་ རི་ རྩོམ་མི་མཐུན་པའི་དཔེ་ ཡིན་
 པའི་ཕྱིར་ ལུས་ཅན་མ་ཡིན་པ་ བསྐྱབ་པར་བྱེད་པའི་རྩོམ་ ཞོག་པ་ ཡིན་དེ།
 རྩལ་བྱ་རབ་ རི་ ལུས་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། བསྐྱབ་པར་བྱ་བའི་རྩོམ་

ཐུས་པ་མེད་པའི་སྤྱིར་རོ་ ཞེས་བྱ་བ་ འདིར་ ཚེས་མི་སུན་པའི་
 དཔེར་ བཟློན་པ་ ལང་ ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་¹ ཡིན་པ་ དེས་ ཅི་ སྐར་མ
 ཤེས་པ་ལ་སོགས་པའི་ བཟུན་² ཏེ་ དབར་ན་ ³ཁྱུ་མཆོག་དང་འབེལ་
 པ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ་ ཞེས་བྱ་བ་ འདིར་ ཚེས་མི་སུན་པའི་དཔེར་
 བཟློན་ལ། ཁྱུ་མཆོག་དང་འབེལ་པ་ལ་སོགས་པ་ལས་ ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་
 མ་ཡིན་པ་ ལོག་ ལམ་ མི་ལོག་ བྱེ་ཚེས་ ཡིན་ནོ།

ལ། སྐབ་པར་བྱེད་པ་ལྷོག་པ་⁴ ⁵ཁྱེ་ཚེས་ཟ་བའོ། དཔེར་ན་ འདིར་
 ལས་སྤྱོད་པའི་ ཐམ་ཟེ་ སེར་སྒྱུ་⁶དང་གཞུགས་ཟན་ལ་སོགས་པའི་ སྤྱིས་
 ཐུའི་ ཆོག་གཟུང་བར་བྱ་བ་ མ་ཡིན་ཏེ། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་དང་
 ལྡན་པའི་སྤྱིར་རོ་ ཞེས་བྱ་བ་ འདིར་ ཚེས་མི་སུན་པའི་⁷དཔེར་ བཟློན་པ་
 ཅི་ ལང་གི་ ཆོག་གཟུང་བར་བྱ་བ་ དེ་ ཅི་ འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་དང་
 ལྡན་པ་ མ་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན་ གོ་ད་མ་ལ་སོགས་པའི་ ཚས་ཀྱི་བཟུན་བཅོས་
 ཚེས་པ་ལྟ་བུ་ལྟེ། གོ་ད་མ་ལ་སོགས་པ་ལས་ འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་
 པ་དང་⁸ལྡན་པའི་ [སྐབ་པར་བྱེད་པ་] ཚེས་ ལྷོག་པ་ལ་ བྱེ་ཚེས་ཟ་བའོ།

1 X ས་.

2 X adds ཚེས་.

3 PX omits བ་.

4 NX སེར་སྒྱུ་.

ཐོག་པ་རབ་དུ་མ་བཟུན་པ་ ནང་། ཐོག་པ་བྱིན་ཅི་ལོག་ ཅེས་བྱ་
བ་ལས། །

༧༤. ཐོག་པ་མེད་པ་ ནི་ ནའི་ན་ མེད་སྐྱེ་ལ་མོགས་པ་ འདོད་
ཆགས་དང་བྲལ་བ་མ་ཡིན་དེ། ཁྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ་ གང་དུ་ འདོད་
ཆགས་དང་བྲལ་བ་མེད་པ་ མ་ཡིན་དེ་ རེ་ ནི་ སྐྱེ་བ་ མ་ཡིན་དེ། ནའི་ར་
ན་^༡ རོ་འི་དུས་བྱ་ བཞིན་མོ་ ཞེས་བྱ་བ་ལ། གལ་དེ་ འདི་ རོ་འི་དུས་
བྱ་ལས་ ལོག་ མེད་ ཀྱི། འོན་ཀྱང་ འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་ ཐོས་ས་
ཅད་ཁྱེད་པའི་ སྐྱེ་བ་ ལོག་པ་ མ་ཡིན་ དེ། ཐེ་ཚོམ་རབ་འདི་ཕྱིར་རོ།

༧༥. ཐོག་པ་མ་བཟུན་པ་ ནི་ ནའི་ན་ རྩ་ མི་དག་ ལྟེ་ བྱས་
པའི་ཕྱིར་ བསམ་ལ་ལ་མོགས་པ་བཞིན་མོ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ རོན་དམ་
པར་ ཡང་དག་པ་ ནའི་མེད་ ཡང་། སྐྱེ་བ་པའི་ ཉེས་བས་ཁྱེད་
ནའི་རྩ་རྩ་བ་ ཡིན་དེ། གཞན་གྱི་རོན་གྱི་ཉེས་བྱ་དབག་པ་ལ་ སྐྱེ་བ་
པའི་ ལོན་དན་དང་། ཉེས་པ་ གཉིས་ནས་པར་ ནའི་བས་བྱ་བ་ ཡིན་
པའི་ཕྱིར། འདི་རྩ་ གང་ ཉེས་པ་ ཐོས་ས་ཅད་ ནི་ རེས་པར་

པ་ལ་ གཤམ་བྱེད་པའི་བྱིར་རོ ॥ ལྷུབ་པར་བྱེད་པ་མ་ཚང་པར་བཟོད་པ་
 ཉིད་ ལྷན་འབྱེད་པ་ ཡིན་ནོ་ཞེས་ བཟུང་དོ ॥ དེ་ལྷ་བས་ན་ ལྷུབ་པར་
 བྱེད་པ་བཞིན་དུ་ ལྷན་འབྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་ནས་པར་དབྱེ་ ལྷ། ལོགས་
 ལཱ་གིས་དུ་ མ་ བཟུང་དོ ॥

༤༩. ལྷན་འབྱེད་པ་ལྷར་སྒྲུང་པ་ ནི་ ལྷན་འབྱེད་པ་ དེ་དག་ ཉིད་
 བྱིར་གྲོལ་བས་ ལྷས་པ་ཡིན་ནོ ॥ གང་གི་ཆོ་ འོགས་ལྷ་མ་གྲོལ་པ་
 ཡང་དག་པ་ མ་ཡིན་པའི་ ལྷོན་ བཟོད་པ་ དེ་ ལྷན་འབྱེད་པ་ལྷར་
 སྒྲུང་པ་ ཡིན་དེ། ལྷག་གཏུན་ ལཱ་ཅེས་བྱའོ ॥ ཡང་དག་པ་མ་
 ཡིན་པའི་ལྷོན་བཟོད་པ་ ནི་ བྱིན་ཅེ་ལོག་གི་ལན་ ནི་ ལྷག་གཏུན་
 ཡིན་ནོ་ཞེས་ བཟུང་དོ། དཔེར་ན་ འོགས་ལྷོན་མེད་པ་ལ་ འོགས་
 ལྷ་ལྷོན་བཟོད་པ་ ནང་། གཏུན་ཆོགས་ལྷོན་མེད་པ་ལ་ གཏུན་ཆོགས་
 ལྷ་ལྷོན་བཟོད་པ་ལཱ་དང་། དཔེ་ལྷོན་མེད་པ་ལ་ དཔེའི་ལྷོན་བཟོད་པ་
 ནི་ ལྷན་འབྱེད་པ་ལྷར་སྒྲུང་པ་ ནིས་བྱ་བར་ རིགས་པའི་ བྱིར་རོ ॥

༥༠. དེ་ལ་ གཏུན་དག་ ནི་ དམ་བཅའ་པ་ ནང་། གཏུན་

ཆིགས་ནང་། [དཔེ་ནང་།] ཉི་པར་སྤྱོད་པ་ནང་། མཚུགས་པ་སྤྱོད་
 ནང་། ཡན་ཡག་ཟུང་ཟུང་པ་ནི་¹⁶ རྒྱུ་པ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ཞེས་
 ཟེར་ནི། དཔེར་ན་སྤྱི་མི་རྟག་མེ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་དཔེ་པུན་
 པ་ལྟོ། རྩམ་པ་འདི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཏན་ཆིགས་སོ། ། གང་ རྩམ་
 པ་མེ་ཐམས་ཅད་ནི་མི་རྟག་པར་མཐོང་མེ། དཔེར་ན་བྱ་པ་
 ཡ་སྟགས་པ་ལྟ་བུ་¹⁷ ཞེས་བྱ་བ་ནི་དཔེ་ལོ། རེ་བཞིན་དུ་སྤྱི་ཡར་
 རྩམ་པ་ཡིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཉི་པར་སྤྱོད་པ་ལྟོ། རེ་བཔ་ན་
 མི་རྟག་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མཚུགས་པ་སྤྱོད་པ་མེ། དཔེ་ལ་
 རྟོགས་པ་འདི་རྩམ་པ་ཅན་གྱི་གཏན་ཆིགས་ཆོས་ཅན་ཡ་ཉི་པར་
 སྤྱོད་པ་ནི་¹³⁵² ཉི་པར་སྤྱོད་པ་ཞེས་བྱ་རོ། དཔེ་པུན་པ་
 ཡར་ཐོས་པ་ནི་མཚུགས་པ་སྤྱོད་པ་ཞེས་བཟླ་དོ། རེ་ལྟ་བུ་ནི་མི་རྟོག་
 རྩམ་སྤྱི་འགྲོ་བ་ནང་། རྟོག་པ་ནང་། རྟོགས་ཀྱི་རོམ་ཞེས་བྱ་བ་
 ཡར་གྲུ་པ་པ་ཉིད་¹⁸ རྟོགས་པ་སྤྱོད་པར་བྱ་བ་འདི་དགྲུ་པ་པ་འདི་ཕྱིར་རོ།
 -1- འདི་ལྟར་ཅན་པ་འདི་རྩམ་སྤྱི་ཐམས་པ་འདི་དུ་འགྲོ་བ་ཉིད་ཀྱི་
 སྤྱོད་པ་ཞེས་བྱ་མེ། གང་ རྩམ་པ་རེ་ཐམས་ཅད་ནི་མི་རྟག་པར་
 མཐོང་མེ། དཔེར་ན་བྱ་པ་པ་བཞིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། དཔེ་¹⁹ ཡ་པ་སྤྱོད་

པར་བྱ་བས་སྐྱབ་པར་བྱེད་པ་ལ་ ཁྱབ་པ་བཅུད་པ་ ཉི་ རྩེས་སྐྱབ་འགྲོ་བ་ ཉིས་
བཅུད་ཉོེ །

༤༩. སི་སྐྱུད་པའི་བྱོགས་ལ་ ཡང་ བསྐྱབ་པར་བྱ་བ་འོག་པས་
སྐྱབ་པར་བྱེད་པ་འོག་ ཉི་ རྩོག་པ་ ཅེས་པ་ བཅུད་ཉོེ ། དཔེར་ན་
སི་རྟག་པ་མེད་པས་ ཁྱུ་མ་པ་ཉིད་ཀྱི་སི་འགྲུང་ནི ། དཔེར་ན་ ཉམས་པ་
ལ་འོགས་པ་བཞིན་ཉོེ །

༥༠. ལྷ་ ཡང་ བྱས་པའི་བྱིང་ ཉིས་བྱ་བ་པས་ བྱོགས་ཀྱི་ཚེས་
བཅུད་ཉོེ ། དཔ་བཅུད་པ་ དང་ མཐུག་པ་མུ་བ་ ཉི་ ཉམས་པ་པས་
ཅད་ཀྱི་ བཞེད་པར་ སི་བྱའོ །

༥༡. དེ་བཞིན་དུ་ ཚེས་ལ་སྐྱུད་པ་ཉིད་ཡིན་ཀྱི་ཕྱིར་པ་པ་ རྩེས་སྐྱ་
འགྲོ་བ་པ་མེད་པ་ལྷགས་ཉིད་ཀྱིས་ རྩོག་པ་ཁོང་ཀྱི་ཅེད་པས་ འདི་ འོགས་
ལྷག་ཀྱི་ བ་ བཅུད་ཉོེ ། དཔེར་ན་ ལང་ བྱས་པ་ དེ་དག་ ཐབས་ཅད་
ཉི་ སི་རྟག་པ་ མཐོང་མེ ། དཔེར་ན་ བྱས་པ་ལ་འོགས་པ་མ་ཁྱེ་ ཁྱུ་མོ །
ལྷ་ ཡང་ བྱས་པ་ ཡིན་ཉོེ ཉིས་བྱ་བ་ཉི་ ཚེས་སྐྱུད་པ་ཉིད་ཅད་ཀྱི་ཕྱིར་

བའོ། ཚེས་མི་མཐུན་པ་ཉིད་ཅན་གྱི་སྤོང་བ་ནི་ རྟོག་པ་བཟུང་པའི་ཤུགས་
 ཉིད་ཀྱིས་ རིས་སྤྱ་འབྲོ་བ་དྲེགས་བའོ། ། འདིར་ ཡང་ རིས་སྤྱ་འབྲོ་བ་ནི་
 བརྟེན་པར་གི་འགྲུའོ། ། གང་ ཉལ་པ་ དེ་ ཉི་ མ་བྱས་པར་ མཐོང་མེ། །
 དཔེར་ན་ ཉལ་པར་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ། ། རྩ་ ཡང་ བྱས་པ་ ཡིན་ནོ་
 ཞེས་བྱ་བ་ནི་ ཚེས་མི་མཐུན་པའི་སྤོང་བ་འོ། །

མཇུག་པ་ལྟར་སྟེ་ ཉང་། སྤྱད་འབྲིན་པ་ལྟར་སྟེ་ ཉང་བ་
 བཤད་[352b1]ཟིན་ནོ། །

མཇུག་སྤྱི་ལ་ ཅི་འདྲ་བ་ ཞེས་ཡིན་ ཞེ་ན། མཇུག་སྤྱི་ ཉི་
 ཉལ་པ་དང་བྱམ་ ཞིང་ མ་འབྲུལ་བ་ མེ་དབང་པོ་ལ་ མེ་མེར་གཏམ་པ་ ཉི་
 བཞིན་པའི་ རྣམ་པར་ཤེས་པ་ གང་ ཡིན་པ་ དེ་ ཉི་ མཇུག་སྤྱི་ མེ། །
 དབང་པོ་ལ་ལ་བཞིན་པའི་ ཤེས་པ་ ཡིན་པ་ནོ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ བཞིན་གོ། །
 ཤིན་ཏུ་ལ་སོགས་པ་ གནད་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་ལ་ གཏིས་པ་ ཞེས་བྱ་བ་
 རྟེན་པ་པོའི་ བཟུངས་ མཇུག་[སྤྱི་]ཀྱི་རྩ་ ཉི་ བརྟེན་པར་བྱ་བ་ནི་

དུགས་ལྷ གྲུབ་མེ་ མངོན་སྤྱད་ རྟོགས་པ་ དང་། མངོན་སྤྱད་ མོ་ དང་
 བངོན་སྤྱད་¹ ཞེས་པ་ ཞེས་བྱ་བ་ནི་ རིགས་པར་གྱུར་པ་ ཡིན་ནོ།

ཅ༧. མེག་ དང་ རྟ་བ་ དང་ མུ་ དང་ མེ་ དང་ ལྷས་ ཞེས་བྱ་
 བ་ནི་ དབང་ལོ་ ལྷ་ མེ། དེ་ལ་བདེན་པ་ནི་ ཞེས་པ་ ལྷ་ ནི་ གཙང་
 བའི་ལྷ་ལ་ གཙུགས་ དང་ མུ་ དང་ རྟ་ དང་ རོ་ དང་ རོ་ དང་ རིག་བྱ་ དང་
 ཞེས་བྱ་བ་ གསལ་བྱ་ ལྷ་ ཉིད་¹ འཚད་མ་ ཡིན་ནོ།

ཅ༨. མངོན་སྤྱད་ རེ་ ཡང་ མིང་དང་རིགས་ལ་སོགས་པ་ནི་རྟོག་པ་
 དང་བྲལ་པ་ རམ། རྟས་པར་མི་རྟོག་པ་ དང་། གལ་ནི་ ཡང་
 རྟུལ་པར་མ་གྱུར་པ་ ཡིན་ན་ ཚད་མར་ བཤད་ནི། བཟུང་བའི་རྟོག་ལ་
 སྤྲོ་བ་སྤྲོ་བའི་བྱེད་རོ་།

ཅ༩. ཁ་དེ་ལ་ མིང་གི་རྟུལ་པར་རྟོག་པ་ ནི་ རད་ནི་ ལྷས་བྱིན་ནོ་
 ཞེས་བྱ་བར་ ཞེས་པ་ལོ། རིགས་བྱི་རྟུལ་པར་རྟོག་པ་ ནི་ རད་ནི་ ནི་
 བ་ཡང་ལོ་ ལྷ་བ་དུ་ ཞེས་པ་ལོ། ལྷ་བར་དང་ལྷ་བར་དུ་བྱ་བ་ནི་རྟུལ་
 པར་རྟོག་པ་ ནི་ ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལོ་ ཞེས་པ་ལོ། གཞན་¹ ཡང་

ནས་པར་དོག་པར་དང་བཅས་པའི་ མངོན་སུམ་ལྟར་སྒྲུང་བ་ དང་། ཡོད་
 རོན་ལ་ འབྲུལ་བ་ རབ་རིག་[བ] གྱི་ ཟླ་བ་གཉིས་སུ་ཤེས་པ་ དང་།
 ༡་ཕྱིས་ལ་ དབྱལ་བུ་ཤེས་པ་ དང་། འདི་ནི་ མྱོང་བུས་ འཕ་ སྤྱིས་
 བུའོ་ ཉེས་པ་ ཡིན་ནོ། ཤེས་པ་[༡] གཞན་ ཡང་ མངོན་སུམ་ལྟར་སྒྲུང་བ་
 ཡིན་ནི། བཟླ་བའི་དོན་དང་ལྟན་པར་མི་བྱེད་བའི་བྱིར་རོ།

༡༠. དེ་ལ་ མངོན་སུམ་ ནི་ ནས་པ་གསུམ་ ལྟེ། བ་སྒྲུང་འདོགས་
 པའི་ དབང་པོའི་ཤེས་པ་ དང་། སེམས་དང་ སེམས་ལས་བྱུང་བ་
 ཐམས་ཅད་[353¹] རང་གི་ངོ་བོ་རིག་པ་ ནི་ རང་རིག་པ་དང་། ཡང་
 དག་པའི་ རོན་བསྐྱོམས་པས་ གསལ་བ་རབ་[གྱི་སྤངས་བྱུག་པ་ ནི་ ནལ་
 འབྱོར་གྱི་ ཤེས་པའོ།

༡༡. དེའི་ ལྷལ་ ནི་ རང་གི་མཚན་ཉིད་ནི། རོན་བྱེད་བར་ནས་
 པ་ལྟེ། [༡]རང་གི་མཚན་ཉིད་ལ་བྱའོ། སྤྱིས་ ནི་ རོན་བྱེད་བར་ནས་པ་
 མ་ཡིན་ནོ།

༡༢. དེ་ དག་ཉིད་ ཀྱང་ མངོན་སུམ་གྱི་ ཚད་མ་ ཡིན་ནོ། རོན་

དྲུགས་པའི་ རོ་བོ་ཡིན་པའི་ འབྲས་བུ་ ཡང་ ཡིན་ནེ། དེ་དང་འདྲ་བ་
ཚད་མ་དང་འབྲས་བུ་ལ་¹། བྱི་བྲག་ཅུང་ཟད་ ཀྱང་ མེད་དོ།

ཅུ. ཇེས་སྤྱ་དཔག་པ་ ཉི་ རྣམ་པ་གཉིས་ ཏེ། རང་གི་དོན་ དང་

གཞན་གྱི་དོན་ ཏེ། ॥

ཅུ. དེ་ལ་ རང་གི་དོན་ ཉི་ ར་ཞིག་ ཕྱགས་ཀྱི་ཚེས་ གཟུང་ནས།

བརྒྱབ་པར་བྱ་བ་དང་རྒྱབ་པར་བྱེད་པ་འབྲེལ་བ་རྟན་པའི་¹། ཇེས་ལ་ དྲུགས་་
བ་པས་ རོན་ ཇེ་ལྷ་བ་བཞིན་དུ་ དྲུགས་པ། གང་ ཡིན་པ་ དེ་ཉིད་

རང་གི་དོན་ གྱི་ ཇེས་སྤྱ་དཔག་པ་ ཡིན་ནོ།

ཅེ. ཕྱགས་ཀྱི་ཚེས་ རྣམ་པ་གསུམ་ ཉིད་དུ་ འགྱུར་ནེ། འབྲས་བུ་

དང་ རང་བཞིན་ དང་ མི་དམིགས་ པའོ།

༡༠. ¹། གྱུ་དང་འབྲས་བུར་གྱུབ་ན་ འབྲས་བུའི་ གཏན་ཚིགས་

ཡིན་པར་ལྟ་ཏེ། དཔེར་ན་ གང་ན་ ཏུ་བ་ ཡོད་པ་ན་ མི་ ཡོད་དེ།

དཔེར་ན་ ཚང་མང་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ། འདི་ན་ ཡང་ ཏུ་བ་ ཡོད་

པའི་ཕྱིར་ ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུའོ ། མེ་མེད་ན་ ཏུ་བ་ཡང་¹⁰¹མེད་དེ།
 དཔེར་ན་ ཅུ་དང་བཅས་པའི་ ཕྱོགས་ ལྟ་བུའོ ། འདི་ན་ ཡང་
 ཏུ་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུའོ །

༡༠༡. རང་བཞིན་གྱི་གཏན་ཚིགས་ ནི་ འདི་ ནི་ ཤིང་ ཡིན་ཏེ།
 ཤིང་ག་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ རྩོན་མ་སྤྲད་ཞུགས་པའི་ ཤིང་¹⁰²ཤ་བ་
 བཞིན་ནོ ། ཤིང་མེད་ན་ ཤིང་ག་བ་མེད་ནོ། དཔེར་ན་ ཤིང་གས་
 དཔེན་པའི་ཕྱོགས་བཞིན་ནོ ། འདིར་ ཡང་ བྱ་བར་བྱེད་པའི་ རི་བོ་
 དེས་ན། བྱ་བར་བྱ་བའི་ གཏན་ཚིགས་ ཡིན་པར་ལྟོའོ །

༡༠༢. མི་དམིགས་པའི་^[3530]གཏན་ཚིགས་ ནི། འདི་ན་ བྱ་བ་
 མེད་དེ། དམིགས་པའི་སེམས་ཉིད་མཐོང་གི་ཤུར་བ་ མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཏེ།
 རི་བོང་གི་རྒྱ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་ནོ ། འདིར་ཡང་ དམིགས་ སྤྱི་ ཅུང་བ་
 [མི་དམིགས་པ་ལ། དམིགས་སྤྱི་བྱེད་པ་མེད་པས་བྱ་བ་¹⁰³ཤ་བར་ གཤམ་ཏེ་
 རེས་ན་ དེའི་ཚོ་ གཏན་ཚིགས་ འདི་དོགས་པར་ བྱེད་པ་ ཡིན་ནོ །

༡༠༣. རྩིས་སྤྱད་པའི་པ་ལྟར་སྤང་བ་ ཅི་འབྲས་བཞིག་ཅེན། ལྷ་ས་

དང་ཐུན་པ་ དང་ རྟག་མ་དང་ཐུན་པ་ དང་ ། སྤྱི་མཐོང་པ་མེ ། གཞན་
 གྱིས་བདག་ས་པའི་ རྗེས་སྤྱད་པ་ག་ལྟ་པ་ ཐམས་ཅད་ ཉི་ རྗེས་སྤྱད་པ་ག་
 རྟེན་སྤང་བ་ ཡིན་དེ ། དེ་ནས་ས་པ་ དེའི་བདག་ཉིད་དང་དེ་ལས་བྱུང་
 བའི་སེམས་ཉིད་ཀྱིས་ འབྲེལ་བ་མེད་པའི་བྱིར་རོ ། སྤྱི་དང་འབྲས་བྱའི་
 འབྲེལ་པ་ དང་ ། སྤྱི་བར་བྱ་བ་དང་སྤྱི་བར་བྱེད་པའི་འབྲེལ་པ་ལ།
 སྤྱི་བ་ ཉིད་དུ་ བྱུང་ན། བསྐྱུ་བར་བྱ་བ་དང་སྤྱི་བར་བྱེད་པའི་
 འབྲེལ་པ་ ཡིན་གྱི། གཞན་དུ་ ཉི་ ས་ཡིན་དེ་ བསྐྱུ་བ་པའི་བྱིར་རོ །

༢༠༢. དཔེར་ན་ སྤྱི་དེ་ ཆར་ཐུན་པ་ཐུས་པ་ཡིན་དེ། འབྲེལ་
 སྤྱི་བར་མེད་པའི་བྱིར་རོ ། རྗེས་བྱ་བ་ལ། སྤྱི་བར་མེད་པའི་
 བའི་ སྤྱི་ལས་ ཆར་མི་འབྱུང་བ་སྤྱི་བའི་བྱིར་རོ།

༢༠༣. དཔེར་ན། མེད་དུ་ ཆར་བཟ་བ་ ཡིན་དེ། གཙང་པོ་
 གྱིས་བ་མཐོང་པའི་བྱིར་རོ རྗེས་བྱ་བ་ལ། གཙང་པོ་འགགས་པ་ལས་
 ཀྱང་ ཏུ་བོ་གྱིས་བར་ མཐོང་པའི་ལྟ་བྱིར་རོ །

१०६. རི་བཞིན་དྲུ་ འབྲས་¹ འདི་དག་ རི་ ཆོས་པ་ཡིན་ནི།
 ཕྱུ་བ་ཀྱི་གཞི་ནང་ན་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ མཐོང་བའི་འབྲས་བཞིན་ནོ།

१०७. འབྲས་ཕྱུ་ འདི་དག་ རི་ མྱིན་པ་ ཡིན་ནི་ ཡེ་མ་ག་གཅིག་
 ལས་ སྐྱེས་བའི་ཕྱིར་ རྗེས་བའི་འབྲས་ཕྱུ་བཞིན་།² ཞེས་ཕྱུ་བ་ལ་ འདིར་
 རལ་ཆེར་ དེ་ལྟར་ མཐོང་ ཡང་ བརྒྱབ་པར་ཕྱུ་བ་དང་ སྐྱེས་པར་བྱེད་
 པ་དག་ལ་ རི་ བསྐྱེད་པ་ ཡོད་པ་ ཁོ་ནས་།

१०८. དཔེར་ན་ ཀང་ ས་ལ་སྐྱེས་པ་ དེ་དག་ ཐམས་ཅད་ནི།
 ལྷགས་ཀྱི་གཞི་དྲུ་པར་ མཐོང་ལྟེ། དཔེར་ན་ ཡིང་ལ་སྐྱེས་པའི་[354¹]
 བཞིན་ནོ་ ཞེས་ཕྱུ་བ་ལ་ རི་ཆེ་ ཡང་ ས་ལས་ སྐྱེས་པ་ ཡིན་ནོ།

१०९. ཀང་ སྐྱོག་ཆགས་ ཡིན་པ་ དེ་དག་ ཐམས་ཅད་ནི། མགྲིན་
 བ་དང་བཅས་པ་ ཡིན་ནི། དཔེར་ན་ ར་སྐྱོག་ཆགས་པ་བཞིན་ནོ།
 བཟུན་ཕྱུ་བ་ལ། ཀྱུ་ལི་²ར་།³ཡང་ སྐྱོག་ཆགས་ ཡིན་ནོ།

११०. དཔེར་ན་ ཀང་ ལྷ་བའི་ རས་ དེ་ རི་ རྒྱན་ ཕྱིས་བར་ མཐོང་

1 X adds ཕྱུ་

2 XX ཀྱུ་ན་ནི་

ཕྱི། དཔེར་ན་ རྩ་བཞིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ལ་ དངུལ་ཆ་ ཡང་ ཉུ་བའི་
རྩམ་ ཡིན་ བཞིན་ནོ།

༡༡༡. དེ་བཞིན་དྲུག་ཞེན་དག་ གྲང་ རྩེས་སྤྱད་པ་ག་བ་ལྟར་སྤྲང་བ་
ཁྱེད་ལ་ བཟུང་བར་བྱའོ།

གཏན་ཚིགས་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བཟུན་པ།

མཁས་པ་ཆེན་པོ་ རྩོད་རིའི་ ཁལ་ལྷན་མཇུག་པ་ རྩོགས་སོ།

ཁྱེད་གར་གྱི་མཁན་པོ་ བརྟེན་ གྱུ་སྒྲུང་ གྲུ་བྱ་དང་། ལྟ་མོ་ཚུ་བ་དག་སྤྱོད་

བྱ་གྲུ་འོད་ཀྱིས་ བསྐྱར་ཅིང་ ཉུས་ནས་ གཏན་ལ་པལ་པའོ།

—

PART III

NOTES

The figures in the Notes refer to the sections of both
the Sanskrit and the Tibetan texts

1 It is of interest to note that this introductory couplet also occurs in the beginning of NP. *Sādhana* has been defined in NP as the presentation of *pakṣa*, *hetu* and *dṛṣṭānta* : *pakṣadvacanāni sadhanam*. NP, §2. *Sādhana* undoubtedly involves *anumāna*, but this is evidently *pararthānumāna*, being intended for the conviction of other than one's own self. It is, therefore, different from *anumāna* in the second half of the couplet, which is but *svārthānumāna* and brings conviction to one's own self.

When there is any error in any of the three members i.e., *pakṣa*, *hetu* and *dṛṣṭānta* of a syllogism, it will be a case of *sāadhanābhāsa*. *Dusana* consists in pointing out some defect in the adversary's argument. *Dusanabhāsa* is a false refutation and is equivalent to *jāti*. See § 83.

Though the pre-Diśnāga Buddhist logicians accepted more than two *pramāṇas*, Diśnāga's school accepted only two, *pratyakṣa* (perception) and *anumāna* (inference). But their conception of these two *pramāṇas* differs vitally from what it is with other logicians, Brahmanic and Jaina. According to Diśnāga the objects of knowledge (*prameya*) are divided into two : *svalakṣaṇa* or the unique self-characteristic and *sāmānyalakṣaṇa* or the generic class-characteristic, and with reference to these two kinds of *prameyas* two *pramāṇas*, *pratyakṣa* and *anumāna* are requisitioned.

by the former we apprehend the *śvalakṣaṇa* aspect of things which alone is perceptible (*pratyakṣa*) and by the latter the *sāmānyalakṣaṇa* which is imperceptible (*parokṣa*) Cf

*na pratyakṣaparakṣābhyām meyasīyānyasya sambhavaḥ/
tasmāt prameyadvitvena pramānavitvam iṣyate//*

ŚDS, p 38

As there cannot be more than two kinds of *prameyas*, *pratyakṣa* and *parokṣa*, there cannot be more than two *pramāṇas*, *pratyakṣa* and *anumāṇa*

2 This *sādhana* which is used in the sense of a *hetu* should not be confused with the *sādhana* above which means demonstration or proving a proposition by the statement of *pakṣa*, *hetu* and *dṛṣṭānta*

3 The *trairūpya* doctrine of the *hetu* is a specialty of the Buddhist logicians and has come in for severe criticism by the Jains on the one hand and the Brahmanas on the other. There is no reference to this doctrine either in NS or VB, but *Prasastapāda* (PB, p 200) expressly states it. But until the question of the priority of *Dinnāga* and *Prasastapāda* is definitely settled, we cannot say categorically that the doctrine originated with the Buddhists. It may, however, be remarked that *hetu* and *udāharana* of both *sādharmya* and *vaidharmya* types in NS, at least as explained by *Vātsyāyana*, can be legitimately regarded as the anticipations of the *trairūpya* doctrine. *Śāntiraksita* in his *Tatvasamgraha* has replied to the Jaina criticisms against *trairūpya* (TS, *kāṅkāś*, 1364 ff)

The word *niscita* which occurs in the enunciation of the third characteristic is to be read into the first two also. For the propriety of the use of *niscita* and the position of *eva*, see NB, II 5-7

4 This definition of *pakṣa* is similar to that of NP § 3. It has been criticised by some of the Brahmanic logicians as *Uddyotakara* (NV on NS, I 1 33). For the implications of *svayam*, *ista* and *pratyakṣādyaviruddha*, see NB, III 44-50

11 The theses to be proved must be materially valid, as it cannot be otherwise taken up for discussion. Fallacies of thesis (*pakṣabhāṣā*) do not find any place in NS. *Jayanta* observes that neither *pakṣābhāṣas* nor *dṛṣṭāntabhāṣas* form an independent class of fallacy, but that they are reducible to *hetvābhāṣas* or the fallacies of *hetu*. *ye caite pratyakṣāviruddhatādayaḥ pakṣabhāṣāḥ, ye ca vakṣyamānā sādharṇyavakṣatvādayo dṛṣṭāntabhāṣāḥ te vastusthityā sarve hetudasā eva prapancamatram tu pakṣadrṣṭāntadosavarṇanam**

*ata eva ca sāstre 'smīn munina tattvadarsinā/
pakṣābhāṣādayo nokṭā hetvābhāṣāḥ tu darśitāh//*

NM p 572

14 See NB, III 54, and SDS, p 18

15 It is the stock example of all logicians Brahmanic, Buddhist, and Jain. See NV, p 14, NVT, ■ 46, NP, § 15, and PS, VI 19

19 According to the Buddhist philosophers *kāya* is not *vastuśat*, i.e. without any real existence. BC pp 494ff, ŚS, p 358

22 NS enumerates five kinds of *hetvābhāṣa* (1) *śarvāṅ-*

bhūcara, (2) *viruddha* (3) *prakāraṇasama*, (4) *sādhyasama*, and (5) *kalātita* NS, 1 2 4

Some Jaina logicians mention threefold *hetvabhāsa* like the Buddhist logicians *tetra trividho hetvabhāso' siddhantaikānti* *ḥaviruddhaviḥalpāt* PM, p 50

26 NP mentions four kinds of *asiddha hetvābhāsa* See NP, § 23 PM 2 1 18 *vādirativādyubhayabhedāc caitadbhedāh*

27. This argument, as NB informs, was levelled by the Jains against the Buddhists PNT gives the counter argument of the Buddhists to illustrate *anyatārāsiddha anyatārāsiddho yatha acelanāstaravo vyñānendriyayuvirodhalakṣaṇamānarahitatvat* PNT, VI 51

28 The Buddhists regard pleasure to be a conscious state

Cf NB, II 11 *tasmad asatān nilādyarthād anyad eva sātam anubhuyate tac ca jñānam eva* And the Sāmkhyas hold it to be unconscious Hence the dispute between the Sāmkhya and the Buddhist NB, III 62

29 Read in both the lines *pratīkṣanam sadrsanya'* for *ekaiḥ kṣanavadanyā'*

32 NB, III 64.

33 NB, III 65

34 NB, III 67

37 NP, 29

NB, III 69

NSr (p 10) calls this type of fallacy as *pakṣatrayavyāpakā*

43 In the Tibetan text *ha dan mha re* appears obscure

to me

46 NSr illustrates this as a case of *kevalavyatirekin anu*

māna by an appeal to *prasanga* i.e., *prasangonncnyin kevalavyatirekṇin*. (NSr, p. 7 and the commentary thereon). The Brahmanic Naiyāyikas, however, take *kevalavyatirekṇin* as a case of valid reasoning. Uddyotakara has used this argument to prove the existence of the soul (*ātman*) but the Buddhists find his argument fallacious, TS, *kārikās*, 184, 207 and 208.

47. NP has six kinds of *anatkāntika hetvābhāsa*

49. & 50 NB, III. 86.

51. NB, III. 89ff.

55. The last sentence in the Tibetan text (*mithun. pahī*[-], *phyogs* etc.) appears obscure and the reconstruction is only tentative

56. NB, III. 124ff, NP, §§ 40-51 and PN, pp. 63-64

67. The illustration of this fallacy points to a developed idea of *vyāpti* and the understanding of the principle that the converse of a proposition is not always true. See §9

80 It is to be noted that the *vyatirekavyāpti* follows from the *anvayavyāpti* by a process of contraposition, i.e., a form of immediate inference in which we take in the conclusion, the contradictory of the original predicate as the subject and the original subject as the predicate. Now in the *anvayavyāpti* we have the following form:

yat kṛtakam tad anityam,
i.e. *kṛtakā* is *anitya*.

By obversion, No *kṛtakā* is non-*anitya*.

By conversion, No non-*anitya* is *kṛtakā*.

Again by obversion, All non-*anitya* is non-*kṛtakā*,

i e. *anityatvābhāve kṛtakatvābhāvaḥ*

= *yan nityam tad akṛtakam*

This is the form of *vyatirekavyāpti*. So it is fallacious to put the *vyatirekavyāpti* as *yad akṛtakam tan nityam* which, as the Buddhist logicians call it, is *viparīṭavyatireka*.

While illustrating *sādharmya hetu* (śabdo'nityaḥ, utpatti dharmakāttvaḥ), *V ā t s y ā y ā n a* states *utpattidharmakam anityam dr̥ṣṭam* it. VB 1134

Again in course of illustrating *vaidharmya hetu* he says
anutpattidharmakam nityam

But, to put it correctly, it should be

yan nityam tad anutpattidharmakam

So in the terms of the Buddhist logicians, it is a case of *viparīṭavyatireka*. This shows how the notion of *vyāpti* only began to evolve at the time of *V ā t s y ā y ā n a*, but it was then very imperfect. Later on Buddhist logicians like *D ī n n ā g a* and *D h a r m a k ī r t i* developed the doctrine. But it is doubtless that they took the hint from *V ā t s y ā y ā n a* who is unfortunately accused of complete ignorance of the notion of *vyāpti*, and it is alleged that in his time inference was merely analogical (*Radha krishnan Indian Philosophy Vol II p 77* and *Keith Indian Logic and Atomism, p 85*). It would not be going too far if it is said that the mention of *hetu*, both in its *sādharmya* and *vaidharmya* aspects, can be legitimately regarded as the anticipation of the later doctrine of *vyāpti*.

90, 92, & 93 *D ī n n ā g a* has defined *pratyakṣa* as *pratyakṣam kālpanāpōdham nāmajatyadyasaṃyutam* *D h a r m a*

kīrti modifies this as *pratyakṣam kṣāpanapodham abhṛāntam*, NB, 14

Dinnaga's idea of *kṣāpanā* in the sense of *patyudiyojana* is rejected on the ground that *paty* or *samanya*, being itself unreal and untenable according to Buddhist philosophy, need not be precluded by any special mention, as this would imply its reality. Śāntirakṣita discusses the problem at great length, and while accepting the view of *Dharmakīrti*, tries to defend Dinnaga's position (TS, *kāṛkās*, 1215 ff.)

Jitāri in his definition of *pratyakṣa* retains Dinnaga's idea of *kṣāpana* and adds *abhṛānta* of *Dharmakīrti*.

91 The Buddhists use *sprastavya* in the sense of *sparśa*

94 *Dharmakīrti* refers to a fourfold perception NB, 17. Jitāri omits *manovijñāna* probably on the ground that it has a mere scriptural rather than a logical justification. *Dharmottara* remarks *manovijñāna* is approved by scriptural authority devoid of all argumentative support but nevertheless it can be justified when explained after *Dharmakīrti* *etacca siddhantaprasiddham mānasapratyakṣam natvasya prasādhakam asti pramanam evampatyakam tad yadā syan na kascid doṣaḥ syād iti vaktum lakṣanam ūkhyātam asyeti* NB, p 11

The inclusion of *manovijñāna* in perception rests, as the *Nyayabinduṭīkatippantī* (p 26) has it, on the authority of a *siddhānta* and *Kumārila* and others criticized it because they failed to catch its true spirit

dvabhyām bhūksavo rūpam drśyate cakṣurvijñānena tadā kṛteṇa manovijñānena tadōgamasiddham manovijñānam ūcārya

*dinnāgena pratyakṣam darśitam tat paraiḥ kumārīlādibhir
lakṣanam ajanadbhirduṣitam*

104-105 See NS, I 135 and II 137 and 38 Also VB
thereon

106 Cf the *sthālipulākanyāya*.

*sthālisthasandulā etc sarve vikṛiptibhāginah/
samakālāgnisaṃyogavāgītūāt pratipannavat//*

Quoted in the *Vacaspatyabhidhāna* of T a r a n ā t h a
T a r k a v ā c a s p a t i, sv

P i n g a l a refers to this example as a case of *śesavat*
inference VP, p 87

107 V a d i r ā j a in his PN (p 54) gives the same example
to illustrate *niscitavyabhicārin*, a variety of *anaiḥkāntika*

108 SDS, p 45

CORRECTION SLIP

P. 60, l 11 read $\tilde{\Sigma}_a$ for $\tilde{\Sigma}_a$

P. 74 l 7 read ${}^b h\tilde{a}gito\tilde{a}t$ for ${}^o \tilde{a}gito\tilde{a}t$